

SZAKNYELV ÉS SZAKFORDÍTÁS

**Tanulmányok a Szent István Egyetem
Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének
kutatásaiból
1999-2000**

Szent István Egyetem, Gödöllő, Gazdaság- és
Társadalomtudományi Kar
2000. november

SZAKNYELV ÉS SZAKFORDÍTÁS

Tanulmányok a Szent István Egyetem Alkalmazott
Nyelvészeti Tanszékének kutatásaiból
1999-2000

Szerkesztette: Dróth Júlia

Lektorálta: dr. Heltai Pál egyetemi docens

Szent István Egyetem, Gödöllő, Gazdaság- és
Társadalomtudományi Kar
2000. november

Tartalom

Bevezetés.....	4
A szakfordító szakkal kapcsolatos kutatások.....	8
Dr. Szomor Erika: Felmérés a Szent István Egyetem angol-magyar szakfordítóképzéséről az 1996, 1997 és 1998-ban végzetek körében.....	8
Dróth Júlia: Evaluation of translations from English into Hungarian in translator training.....	18
Dr. Heltai Pál: Translating Official Texts from English into Hungarian.....	34
A szaknyelvoktatással és szaknyelvi vizsgával kapcsolatos kutatások.....	50
Gy. Szabó Judit - Tóth Ildikó: A SZIE szakmai nyelvvizsgarendszerének elméleti alapjai.....	50
Példatár a különböző funkciójú fordítástechnika órák terméséből.....	58
A 3. évfolyam "Bevezetés az angol-magyar fordítástechnikába" című tantárgyának produktumaiból (Közreadja: Dróth Júlia).....	58
A 4. és 5. évfolyam "Angol-magyar szakfordítás" óráinak produktumaiból (Közreadja: Dr. Szomor Erika).....	67
Példa a német képesítő fordítások legjobb megoldásaiból (Közreadja: Dr. Kránicz Imre).....	79
Az "Irodalmi szemelvények fordításának összehasonlító elemzése" című tantárgy produktumaiból (Közreadja: Dróth Júlia).....	87

Bevezetés

A Szent István Egyetem Nyelvi Intézete keretein belül 1999 őszére megalakult az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék. A tanszék létrejöttét egyrészt a Szakfordító Szak ellátása, a szakkal kapcsolatos folyamatos kutatómunka, a szakon oktató tanárok tudományos tevékenysége, másrészt a SZIE tervezett szaknyelvi vizsgarendszerének kidolgozásával kapcsolatos kutató- és fejlesztőmunka indokolta. Úgy véljük, az első év elteltével tanszékünk sikeres kutató és oktató időszakot tudhat maga mögött. Ezért szeretnénk tevékenységünket, eredményeinket, kutatásainkat megismertetni egyetemünkön belül, illetve a társintézményekben is.

Az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék hét munkatársa közül jelenleg négy rendelkezik kandidátusi, illetve egyetemi doktori fokozattal (dr. Heltai Pál, illetve Gorelovné dr. Zombai Ildikó, dr. Kránicz Imre, dr. Szomor Erika), három fő pedig jelenleg végzi szakterületén a PhD kurzust (Dróth Júlia, Tóth Ildikó, Vas Judit).

A tanszék tevékenysége **három nagy területre** csoportosítható:

1. A szakfordítóképzés ellátása és a hozzá kapcsolódó kutatások

Célunk a GATE Nyelvi Lektorátusán mintegy 20 éve folyó **szakfordítóképzés megújítása**. A 70-es és 80-as évek fordításelmélete után, mely elsősorban az ekvivalencia-kutatásokra és a kontrasztív nyelvészet eredményeire épített, ma szeretnénk a szövegnyelvészeti, pragmatikai, valamint interkulturális és szociolingvisztikai kutatások eredményeit is hasznosítani a fordítóképzésben.

A szakfordítóképzés megújításához, a képzés tartalmához, az értékelési szempontok kidolgozásához két területen is **felmérést végeztünk**: a korábban nálunk végzett szakfordító

tapasztalatairól (dr. Szomor Erika 1999), illetve a potenciális megbízók, megrendelők elvárásairól (Dróth Júlia 2000). Mindkét kutatás eredményét ismertetjük e kiadványunkban.

Kutatásaink eredményeként megújítottuk a Fordítástechnika című tantárgy első két szemeszterének (3. évfolyam) tartalmát, illetve **új tantárgyakat** vezettünk be a SZIE Szakfordító Szakán. A 2. évfolyamon: Kontrasztív és funkcionális nyelvtan; illetve C tárgyként: Irodalmi művek és fordításaik párhuzamos elemzése. (Ez utóbbi tantárgy terméséből olvashatunk a Függelékben.)

A tananyag és a tanítási módszerek változása együtt jár az **értékelési szempontok** újragondolásával is. Ezért tanszékünk kutatómunkát végez a szakfordítások értékelési rendszere témájában. Olyan értékelési rendszer kidolgozására törekszünk, mely megfelel a nálunk oktatott fordítástechnika és a szaknyelvi tantárgyak megváltozott tananyagának, a leendő megbízók elvárásainak, beilleszkedik a hazai (s talán a külföldi) fordítóképzés követelményrendszerébe, valamint a nyelvészet és a fordítástudomány szempontjából követi a hazai és külföldi kutatások eredményeit. A kutatások mind az oktatási folyamatban készülő fordítások, mind a folyamatot lezáró vizsgafordítások és képesítő fordítások értékelési szempontjait érintik. 1999 és 2000 záróvizsgáin már fokozatosan bevezettük az új értékelési szempontrendszerünket a képesítő fordítások értékelésében. E tanulmánykötetben a munka első fázisának kérdéseiről, eredményeiről olvashatunk (Dróth Júlia 1999).

A szűkebb értelemben vett szakfordítóképzés a 4. és 5. évfolyam fordítástechnikai óráin csúcsosodik ki. A korszerű tananyag kidolgozása és fejlesztése ezen a két évfolyamon is folyamatos: nemcsak új fordítástechnika jegyzet készült az elmúlt évben, hanem több tanulmány is a **fordítástechnika oktatásának kérdéseiről**. Ezek közé tartozik dr. Heltai Pál írása a fordítandó szövegek műfajáról s annak vetületeiről, melyet itt közlünk.

Érdekes kontrasztot alkot az angol szak fenti problémakörével a német szakosok **hagyományosabb megközelítési módja**: dr. Kránicz Imre írása az átváltási műveletek szerepét vizsgálja szakfordító hallgatói munkájában.

2. A SZIE szaknyelvi vizsgarendszerének kidolgozása

A Nyelvi Intézet, ezen belül az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék több munkatársa is 2000 januárjában megbízást kapott a SZIE saját szaknyelvi vizsgarendszerének kidolgozására. A tanszék munkatársai közül elsősorban dr. Heltai Pál, Tóth Ildikó és Vas Judit dolgozik ezen a feladaton.

E tevékenység magas szintű tudományos háttérét dr. Heltai Pál és Tóth Ildikó számos publikációja, országos jelentőségű előadása demonstrálja, illetve e két kolléga részvétele a legfontosabb szakmai grémiumok munkájában, irányításában. Eredményeiről, a SZIE szaknyelvi vizsga leírásáról olvashatunk ebben a kötetben is.

3. A szaknyelvi oktatás ellátása, fejlesztése és háttérkutatások

Ez a terület kiemelkedő jelentőségű mind a szakfordítóképzés, mind a SZIE valamennyi karán 2001 ősztől felmenő rendszerben induló szaknyelvi képzés, mind a szaknyelvi vizsgarendszer háttérkutatásainak szempontjából. Tanszékünk e téren is jól képzett szakemberekkel (dr. Heltai Pál, Tóth Ildikó, Vas Judit) végzi mind az oktatási, mind a fejlesztési tevékenységet. Több kollégánk írt már szaknyelvi jegyzetet, készített szaknyelvi szógyűjteményt, vett részt országos jelentőségű szótárírási munkában (dr. Heltai Pál, Gorelovné dr. Zombai Ildikó, dr. Kránicz Imre, Tóth Ildikó), illetve végez magas szintű tolmácsolási feladatokat szaknyelvi területen (dr. Szomor Erika).

Terveink között szerepel a szaknyelvi (elsősorban agrárgazdasági) szókincs számítógépes szövegbázisának

létrehozása (dr. Heltai Pál már elkezdte ez irányú kutatásait), illetve a gépi fordítás eredményeinek beillesztése munkánk mindhárom fő területébe.

Ajánljuk tanulmánygyűjteményünket a társintézmények oktatóinak, hallgatóknak, illetve saját intézményünk, a Szent István Egyetem különböző szervezeti egységei számára. A kollégáknak azért, mert olyan témákról olvashatnak benne, melyek az utóbbi években országszerte (és világszerte) a tudományos kutatások középpontjában állnak. A szakfordító szakos hallgatók, illetve a szaknyelvet tanuló diákok pedig a kötet révén jobban megismerhetik az oktatás célkitűzéseit, a tanáraikat foglalkoztató kérdéseket, valamint az értékelés szempontjait. Végül szeretnénk, ha saját intézményünk, a Szent István Egyetem különböző karai és tanszékei e kiadvány révén jobban megismerhetnék munkánkat, eredményeinket, s ezzel is elősegíthetnék az egyes szervezeti egységek közötti mind jobb együttműködést.

Végezetül köszönetet mondunk azoknak a hallgatóinknak, akik fordításaikkal teszik színesebbé ezt a kötetet. (A Példatárban szereplő fordítási feladatokat természetesen az egész csoport elvégezte, az itt olvasható megoldásokat a közreadó tanár választotta ki.)

A szerkesztő

A szakfordító szakkal kapcsolatos kutatások

Felmérés a Szent István Egyetem angol-magyar szakfordítóképzéséről az 1996, 1997 és 1998-ban végzettek körében

Szomor Erika

1998 második felében és 1999 elején felmérést készítettem a Szent István Egyetem (1999. december 31-ig: GATE) Nyelvi Intézete angol-magyar szakfordítóképzésében 1996-ban, 1997-ben és 1998-ban végzettek körében. A felmérés célja az volt, hogy megvizsgáljam:

- (1) hogyan hasznos(t)ják a GATE-n szerzett szakfordítói végzettséget a volt hallgatók jelenlegi munkájukban
- (2) ténylegesen hányan foglalkoznak fordítással valamilyen szinten, illetve hányan lettek fordítók
- (3) a volt hallgatóknak, tapasztalataik alapján, milyen javaslataik vannak a jelenlegi szakfordító programmal kapcsolatban a jövőre nézve
- (4) további célként: hogy létrehozzunk egy adatbázist, melynek alapján a jövőben folyamatosan figyelemmel kísérhetjük a végzett hallgatók boldogulását, s visszajelzéseket kaphatunk a képzés hatékonyságáról.

A felmérést telefonos beszélgetés és levél formájában folytattam le.

A megkérdezetteknek az alábbi kérdéseket tettem fel:

- A szak keretében kapott képzés javította-e a szakfordító képesítéssel rendelkező elhelyezkedési esélyeit?
- Nyelvigényes munkakörben¹ helyezkedett-e el?
- Munkakörében, vagy azon kívül, végez-e fordítói feladatokat?
- Kifejezetten fordítóként dolgozik-e?
- A fordítói feladatokat ellátóknak szándékukban állt-e fordítóként dolgozni a szak felvételekor?²
- Melyek azok a képzés keretében megszerzett ismeretek, amelyek hasznosnak minősültek 1/2/3 év munkatapasztalata nyomán?
- Nyelvigényes munkakört betöltők esetében: milyen tárgyú / típusú szövegekkel dolgoznak; arány megállapítása.
- Mivel egészülhetne ki a képzés, ami jelenlegi munkájukban segítség lenne? A jövőben várható követelmények a fordítókkal / nyelvigényes munkakört betöltőkkel szemben.

A vizsgálat tárgyát képező három évben összesen 67 hallgató végzett a GATE-n angol-magyar szakfordító szakon: ebből 40 fővel sikerült telefonos beszélgetést folytatni, vagy levél formájában választ kapni a fenti kérdésekre. A megkérdezetteknek a teljes végzett létszámhoz viszonyított

¹ Nyelvigényes munkakör: az idegen nyelvi kommunikáció bármely formája, amit a munkakör megkíván, legyen az fordítás, tolmácsolás, blattolás, összegzés, kivonat készítése magyar dokumentumról idegen nyelven, illetve idegen nyelvi dokumentumról magyar nyelven, levelezés bonyolítása, tárgyalások megszervezése külföldi partnerekkel, idegen nyelv munkanyelvként történő használata, stb.

² A fordítástechnika tantárgy felvételekor a hallgatók kérdőívet töltenek ki, amelyben válaszolnak, többek között arra a kérdésre, hogy szándékukban áll-e fordítóként dolgozni.

százalékos arányát az 1. sz. táblázat, karok szerinti megoszlását pedig a 2. sz. táblázat mutatja.

1.sz. táblázat
A vizsgált hallgatók jellemző adatai

A GATE-n végzett angol szakfordító hallgatók száma	Ebből a felmérésben szerepelt	%-os arány
1996-ban: 32 fő	17 fő	53%
1997-ben: 17 fő	11 fő	65%
1998-ban: 18 fő	12 fő	66%
Összesen: 67	40	61%

2. sz. táblázat
Megoszlás karok szerint (teljes végzett létszám)

	1996	1997	1998	
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	9 fő	7 fő	9 fő	
Mezőgazdaság-tudományi Kar	15 fő	4 fő	4 fő	
Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet	7 fő	5 fő	3 fő	
Gépészmérnöki Kar	1 fő	1 fő	2 fő	
Összesen:	32 fő	17 fő	18 fő	= 67 fő

Arra a kérdésre, hogy a szakfordító képzés segít-e az elhelyezkedésben, a megkérdezett 40 főből 13 *nem*-mel válaszolt, illetve e képzés *nem volt meghatározó* számukra az elhelyezkedésben (32,5%). A megkérdezettek 67,5%-a (27 fő) *igen*-nel válaszolt: e számadat azonban tartalmazza azokat, akik esetében egyszerűen csak a magasabb szintű nyelvtudást értékelték (13 fő, a megkérdezettek 32,5%-a), valamint azokat is, akiknél a szakfordítói képzést kifejezetten beszámították (14 fő, a megkérdezettek 35%-a) (lásd: 3. sz. táblázat).

3. sz. táblázat

1. kérdés: A szakfordítói képzés segített-e az elhelyezkedésben?

	1996	1997	1998	Össz.:	
NEM segített (mert egyáltalán nem hasznosítja, nem volt rá szükség, nem fordít)	3	1	2	6	
Nem volt meghatározó	4	2	1	7	32,5%
Általánosságban: IGEN	10*	8*	9*	27	67,5%

Ezen belül:

- a nyelvtudást értékelték	6	4	3	13	
- a szakfordítói képzést / képességet értékelték	4	4	6	14	

*tartalmazza azokat is, akiket kifejezetten a szakfordítói végzettség miatt vettek fel.

A fenti 27 főből 19-en nyelvigényes munkakörben (1. lábjegyzet) helyezkedtek el, melyből 17 fő esetében (a megkérdezettek arányában 42,5%) a fordítások készítése, kisebb tolmácsolási feladatok ellátása a munkakör része, függetlenül attól, hogy az rendszeres vagy esetenkénti-e (lásd: 4. sz. táblázat).

4. sz. táblázat

2. kérdés: Hányan helyezkedtek el nyelvigényes munkakörben?

	1996-ban végzettek közül	1997	1998	Összesen:
Nyelvigényes munkakört betöltők száma, ahol a szakmai nyelvtudás dominál	5	8	6	19
Ezen belül:				
- munkanyelv				
állandó jelleggel	3	6	4	12
esetenként	3	1	3	7
- fordítások készítése / tolmácsolási feladatok ellátása a munkakör része (külön nem fizetik)	5	6	6	17

A fenti két kérdés arra összpontosított, hogy a szakfordítói végzettség mennyiben játszott szerepet az elhelyezkedésben(érdemes viszont megvizsgálni azt is, hogy a megkérdezettek közül hányan foglalkoznak fordítással rendszeresen vagy esetenként, történjék az munkakörön belül vagy külső megrendelésre. Az 5. sz. táblázat tanúsága szerint a megkérdezett 40 főből 19 (47,5%) rendszeresen, 16 fő (40%) pedig esetenként fordít. Tehát a fordítást valamilyen gyakorisággal végzők (35 fő) aránya a megkérdezettek számához (40 fő) képest igen magas: 87,5%!

5. sz. táblázat

3. kérdés: Munkakörükben vagy azon kívül hányan fordítanak/látnak el fordítói feladatokat?

		rendszeresen	esetenként
Munkakörön belül:	1996		5
	1997	4	3
	1998	5	2
Munkakörön kívül/privát	1996	4	1
	1997	3	1
	1998	3	4
Összesen:		19	16

A szakfordító szak szempontjából nézve az sem elhanyagolandó szempont, hogy végül is a végzettek közül hányan dolgoznak főállású fordítóként. Ugyan a GATE szakfordítóképzésének célja elsősorban az, hogy a GATE-n képzett mezőgazdasági, környezetvédelmi, agrár-közgazdasági és gépész szakemberek, szakterületük kiegészítéseként, valamely idegen nyelvet szakfordító szinten műveljenek, mégis vannak minden évfolyamon olyanok, akik a szakfordítást részesítik előnyben, s ezt elhelyezkedésük is alátámasztja (lásd: 6. sz. táblázat).

6. sz. táblázat

4. kérdés: A munkakörön kívül* rendszeres fordítói tevékenységet folytatók közül hányan fordítanak mellékfoglalkozásban, és hányan dolgoznak főállású fordítóként?

* nem fordítói munkakör

	1996-ban végzettek közül	1997-ben végzettek közül	1998-ban végzettek közül	
mellékfoglalkozásban:	3	2	2	=7
főfoglalkozásban:	1	1	1	=3
Összesen:	4	3	3	=10

A fenti táblázat tanúsága szerint 10 fő (a megkérdezettek 25%-a) rendszeresen fordít, ebből 3 fő (a megkérdezettek 7,5%-a) főfoglalkozásként végzi e tevékenységet. Tekintettel a szakfordítóképzés eredeti céljára, ebből adódik a kérdés, hogy a szak felvételekor a megkérdezettek közül hány hallgatónak állt szándékában fordítóként dolgozni a végzést követően (lásd 7. sz. táblázat).

7. sz. táblázat

5. kérdés: *A fordítói tevékenységet folytatóknak szándékukban állt-e fordítóként dolgozni a szak felvételekor? (A Fordítástechnika tantárgy felvételekor kitöltött kérdőív kérdéseire adott válaszok alapján, csak a felmérésben szereplőkre vetítve.)*

	1996	1997	1998
szándékukban állt*	1		2
nem állt	3	4	1
nem tudták	13	7	9

* - tág fogalomként értelmezve: nem zárta ki, hogy fordító legyen — határozottan akarta

A szakfordítói képzésnek az elhelyezkedésben betöltött szerepén túl a másik nagy kérdés az, hogy a képzés keretében megszerzett ismereteket a végzett hallgatók mennyire tudják hasznosítani. A 8. sz. táblázat adatai szerint a legnagyobb szerepe a szaknyelvnek, szaknyelvi terminológiának van (a megkérdezettek 25%-a ítélte fontosnak a szaknyelvet), második helyen szerepel a fordítástechnika (bizonyára azért, mert a végzett hallgató jelentős százaléka fordít rendszeresen főállású vagy mellékfoglalkozású fordítóként), harmadik helyen pedig a gazdasági szaknyelv található, melynek oka nyilvánvalóan az, hogy gazdasági háttérismeretekre és annak megfelelő szaknyelvi tudásra mindenkinek szüksége van, függetlenül attól, hogy mezőgazdasági szakemberként, agrár-közgazdászként, mezőgazdasági gépészmérnökként, vagy környezetvédelmi és tájgazdálkodási szakemberként végez-e.

8. sz. táblázat

6. kérdés: Melyek azok a képzés keretében megszerzett ismeretek, amelyek hasznosnak minősülnek 1/2/3 év munkatapasztalata nyomán?

	1996	1997	1998	a vizsgált hallgatók hány %-a minősítette fontosnak
Szaknyelv	2	7	1	25%
Fordítástechnika	3	2	2	17%
üzleti angol levelezés		2	2	10%
nagy szókincs	1	2	1	10%
gazdasági szaknyelv*	1	4	1	15%

* a szakmai specifikáció szaknyelvén túl

A 7. kérdés arra irányult, hogy a volt hallgatók munkájuk keretében jelenleg milyen szövegekkel dolgoznak, s ennek megfelelően, javaslatuk szerint, milyen arányban lenne tanácsos felhasználni a különböző tárgyú szövegeket fordítási célra (lásd: 9. sz. táblázat).

Érdekeség, hogy a specifikációhoz illeszkedő szaknyelven túl (a Mezőgazdaság-tudományi Kar hallgatója állattartási és növénytermesztési szaknyelvet, a gépészhallgató műszaki szaknyelvet, a Gazdaságtudományi Kar hallgatója gazdasági szaknyelvet, a Környezetgazdálkodási Intézet hallgatója pedig környezetvédelmi szaknyelvet hallgat a szakfordítóképzés keretében), melyet egyébként nagyon fontosnak ítélték (35%), még nagyobb arányt szavaztak meg a gazdasági, pénzügyi szövegek fordításának (45%). Ez is jól mutatja azt, hogy a specifikációtól függetlenül, vagy inkább azt kiegészítendő, a különböző területekről jövő hallgatóknak meg kell ismerkedniük a gazdasági, pénzügyi és jogi szövegekkel is, és

e szövegek fordítása a fordítástechnikai feladatok részét kell, hogy képezze.

9. sz. táblázat

7. kérdés: Szövegek tárgya, típusa. Milyen arányt tartanak kedvezőnek?

	Javasolt arány*
gazdasági, pénzügyi szövegek	45%
jogi szövegek	27%
szakmaspecifikus szövegek	35%

* a megkérdezettek által megadott százalékok alapján átlagolva.

10. sz. táblázat

8. kérdés: Mivel egészülhetne ki a képzés? Felkészülés a jövőre

JAVASLAT	Hányan javasolták	a megkérdezettek %-ában (40 fő)
fordítóirodában végzett szakmai gyakorlat	1	2,5%
több szóbeli kommunikációs gyakorlat	3	7,5%
mélyebb szaknyelv*	4	10%
gazdasági nyelv, pénzügyi szaknyelv	4	10%
EU integráció nyelve	3	7,5%
több jogi szöveg fordítása	3	7,5%
tolmácsolási gyakorlatok	2	5%
Tárgyalástechnika	1	2,5%

* Az állás betöltését követően, a betanulás időszakában, mindenképpen mélyebben meg kell ismerkedni a jelöltnek a szűkebb terület szaknyelvével.

A fenti kérdésre a megkérdezettek csekély százaléka válaszolt, így a kapott %-os végeredmények is alacsonyak.

Ezért javaslom egyszerűen csak a magasabb %-os javaslatokat figyelembe venni. Az igény szemmel láthatóan elmozdult a szóbeliség, az EU integráció, a jogi szövegek és a gazdasági, pénzügyi szaknyelv felé.

Következtetések

1. A 40 vizsgált hallgató közül 14 esetében (35%) a munkáltató értékelt / beszámította a szakfordítói végzettséget.
2. A 40 vizsgált hallgató közül 19-en helyezkedtek el nyelvigényes munkakörben.
3. A 40 hallgató közül 19-en rendszeresen fordítanak a munkakörükön belül vagy azon kívül, és szintén 16-an esetenként fordítanak a munkakörük keretében vagy azon kívül.
4. A munkakörön kívül rendszeres fordítói tevékenységet folytatók közül 7-en dolgoznak mellékfoglalkozású fordítóként, 3-an pedig főfoglalkozású fordítóként.
5. Előfordulhat, hogy a hallgatónak a szakfordító szak végzése során még nem áll szándékában fordítani, de a későbbiekben mégis a fordítás mellett dönt.
6. A szaknyelv, a gazdasági szaknyelv és a fordítástechnika bizonyultak a leghasznosabb tárgynak.
7. A gazdasági és jogi szövegek megadott aránya alapján javasolt a fenti tárgyú szövegek nagy mértékű használata fordítási célra a fordítástechnika tantárgy keretében az adott szakmához kapcsolódó szaknyelven túl.
8. Megfontolandó lenne "valós" szakmai gyakorlat lehetőségének a megteremtése a hallgatók számára fordítóirodáknál, vállalatoknál, amennyiben kivitelezhető.
9. Fokozottabban kell alkalmazni az EU integráció nyelvét, és nagyobb mennyiségben kell jogi szöveget fordíttatni.

Evaluation of translations from English into Hungarian in translator training

Júlia Dróth

1. Introduction

In this paper I will briefly compare three Hungarian and two foreign evaluation systems and then propose and describe a system of evaluation criteria built upon the results of translation studies and discourse analysis.

I find the evaluation of pedagogical translations interesting for three reasons:

1. **Backwash:** the system of evaluation criteria reacts on the contents of the pedagogical process. It provides a basis for an overall approach, structures the different levels of text analysis, and helps to interpret the notion and level of equivalence.
2. **Feedback:** the criteria can serve as a kind of checklist for the teacher and the students as well. With the assistance of a system of explicit evaluation criteria the trainee translators can follow up how much they have developed according to a given criterion or in which area they have to improve their translating competence in the future.
3. **Uniformity:** on the basis of a flexible system of criteria which is easy to use or can be adapted to the special needs of trainers we might harmonise the criteria for the qualifying translations and translator's degrees applied in the different translator training university departments.

2. The comparison of evaluation systems applied by 3 Hungarian university departments and 2 foreign papers

2.1. The systems compared

I analysed and compared the criteria applied by ELTE ITK (Eötvös Loránd University, Foreign Language Centre) for translations as part of the state language examinations (Gáborjárné & Horváth 1990), ELTE FTK (Eötvös Loránd University, Interpreter and Translator Training Centre) (kézirat) and BME (Technical University, Budapest) (Fodor 1999), and the translation assessment method of Julianne House and the German functionalists (Hönig 1997; Nord 1997). (Figure 1)

I would like to emphasise that the criteria and methods of ELTE ITK cannot be applied in translator training (after the language learning period). We have to draw a line between the criteria used for translations as a part of a language examination and those used in translator training, as the purpose of these translation tasks is diverse. The aim of translation tasks in ELTE ITK and in most language examinations is to assess the reading competence, grammatical and lexical knowledge of the applicant through the apprehension of the text, while evaluation in translator training aims at the assessment of how the translator is able to mediate between two cultures.

Figure 1
Comparison of criteria applied in the 5 systems mentioned above

- ü: applied
- + : applied - assessed as severe error
- : applied - assessed as minor mistake
- 0 : not applied
- ? : not applied - implicitly covered by other criteria

<u>Criterion</u>	<u>ITK</u>	<u>BME</u>	<u>FTCS</u>	<u>HOUSE</u>	<u>FUNKC.</u>
1. Aim of translation	0	0	0	+	+
2. Genre	0	0	0	+	+
3. Macro-structure	0	0	0	+	+
4. Target language reader	0	✓	0	✓	+
5. Target language culture	0	✓	0	✓	+
6. Coherence	0	+	0	+	+
7. Heavy wording / composition	0	✓	?	0	0
8. Ellipsis	✓	+	0	✓	0
9. Text type	0	0	0	0	✓
10. Style	0	✓	0	0	0
11. Register	0	0	0	+	✓
12. Text structure	0	0	0	✓	+
13. Thematic structure	0	0	?	✓	+
14. Cohesive devices	0	?	?	✓	+
15. Syntactic rules	✓	✓	✓	0	0
16. Word structure	✓	✓	?	0	0
17. Word combination	✓	✓	✓	✓	0
18. Technical terms	✓	+	✓	✓	0
19. Spelling rules	✓	✓	+	0	0
20. Mistranslation of gram. elements	+	+	+	0	0
21. Mistranslation of lex. elements	+	+	+	0	0

2.2. The reasons of divergence: difference in construct validity

1. **The aim of translation and the expectations of the target language reader** are either not considered at all or, on the contrary, are handled as a decisive factor of the 'top-down' analysis of translations.
2. The systems of criteria that do not take **errors on textual level** into consideration, usually refer to them as grammatical or lexical errors. Examples:
 - word order, sentence order (as grammatical errors) - thematic structure (on textual level)
 - mixed metaphor, heavy wording (usually referred to as "incomprehensible" error) - errors in register, in the means of cohesion, in the thematic structure and in the different levels of coherence (on textual level)
 - technical term, improper choice of lexis (as lexical error) - register (on textual level)
 - style (as a feature present on all levels) - rhetorical aim, genre, register (on textual level).
3. **Technical terms** are handled differently: on the level of lexis, or built into the register (on textual level), or is not mentioned at all.
4. **Not understanding the lexical and grammatical elements of the source text** is referred to as severe error in certain systems, but not considered as a criterion for translation evaluation in others that take understanding of source text for granted.
5. **Spelling mistakes** are evaluated according to different principles.

As all these differences show divergence in the underlying theory of translation, we can state a diversity of **construct validity** of the five evaluation systems compared.

2.3. The reliability of the three Hungarian evaluation systems - as against each other

I assessed the quality of three pedagogical translations on the basis of each of the three Hungarian evaluation systems mentioned above. Then I compared the results:

Figure 2

Results (number of points achieved, number of errors, marks) compared

	ELTE ITK	BME	ELTE FTCS
Translation 1	25/12 points (failed)	54 faults (failed)	failed (mark 1)
Translation 2	25/18 points (pass)	24,5 faults (failed)	good (mark 4)
Translation 3	25/19 points (pass)	35,5 faults (failed)	pass (mark 2)

Figure 2 shows that the evaluation of the same translation on the basis of different systems of evaluation criteria can vary from 'failed' to 'good'. This means that in one of the two translator training departments mentioned above the applicant will fail, while the same student might even get an excellent mark as a total of the results of all examination tasks in another department.

2.4. Conclusion of comparison

From this comparison it would seem to be necessary to harmonise the evaluation criteria, and establish a flexible system of criteria that is acceptable for the different translator training departments as it

- can be modified according to the local needs
- contains the common elements of the existing systems as well using a uniform terminology.

3.The process of formulating criteria for the proposed system

To achieve the goals mentioned above I took the following steps:

3.1. I explored

- what kind of **tasks** do some internationally recognised experts of **translation studies** find essential for translators (Baker 1992; Newmark 1988)
- which **abilities/capacities** must be developed for completing these tasks, i.e. what is the **aim** of the teaching process
- which **criteria** could serve for the evaluation of these aims

3.2. I studied the categories of **discourse analysis**: The terminology used by the different authors is not uniform, so I tried to explore terms used parallel, or in a narrow or wider sense. (E.g. the notion of *register* is used in a narrow sense: *vocabulary used by a group of language users, e.g. people playing chess* (Newmark 1988: 15); in a wider sense: *field – tenor – mode*, covering the communicative situation as a whole (Halliday&Hasan 1976: 23))

3.3. Where I found terminology with overlapping notions (between **translation studies and discourse analysis**) I chose one of them for my system. (E.g. *discourse type* (Cook 1989) - *genre* (House 1997); *discourse function* (Cook 1989) – *text type* (Reiß in: Nord 1997))

3.4. From the remaining categories I completed a list containing the relevant categories for **translation studies and discourse analysis**.

3.5. As a next step, on the basis of my previous studies, field research (Dróth 2000) and experience I collected the **aspects** according to which it seemed to be reasonable to simplify and modify the list of relevant categories mentioned above. These aspects are the following:

Validity

- What do we teach to our students?
- What is the domain of evaluation?
- What are the professional expectations of the different translator training departments and the future employers?
- Does the proposed system of criteria really evaluate the satisfaction of these factors?

According to these aspects I made the following changes:

- I kept only the categories that proved to be relevant: e.g. I **omitted** the category of *text type*, which is not really likely to be altered in an examination situation. Though, if the translation brief requires a change in text type, we can apply this category as a criterion for that particular task.
- I **applied** some new categories: e.g. *suffixes and Hungarian postpositions* among the means of cohesion.
- We can lay greater **emphasis** on certain categories with the help of the evaluation guidelines: e.g. on *technical register* (to be evaluated under register) and *technical terms* (to be evaluated under the meaning of words) in the case of technical texts. (This aspect is essential for university departments where technical translation is taught.)

Reliability

- How should the categories be arranged to form criteria for a reliable evaluation system?

To meet the requirement of reliability

- I **minimised** the number of categories. (e.g. I omitted the category of *discourse type* as this area may be evaluated under *register – mode* and *tenor* -; I also omitted the category of *discourse structure* as in the case of a one-page pedagogical translation it is not likely to be changed, and, moreover, word order and thematic structure can cover the possible changes in the sequence of the text.)
- To improve **inter-rater reliability** I listed the **subcategories** under each category, so that the evaluators simply underline the given phrases on the evaluation sheet.

Practicability

- **Who** will evaluate the translations? Teachers of translation (linguists) and also scientists of the given scientific field e.g. agriculture who speak English and teach special language to the students (non-linguists).
- How much **money and time** is available for the evaluators for their training and for the assessment of the given pedagogical translations?

To meet the expectations of both teachers of translation and scientists

- we have to apply categories and phrases that are **acceptable** for non-linguists, as well, but still serve as a basis for the essential criteria of evaluation
- I made **further reductions** in the number of categories and **simplified** the language of the evaluation sheet
- I complied clear evaluation **guidelines**

3.6. The next step is to decide on the **type of assessment**. The decision should be made according to the following factors:

- In the case of pedagogical translation we do not want to set norms, instead, we assess translations on the basis of criteria.
- We need a type of assessment that is able to assess positive features of the given translation, as well.
- Our evaluation criteria should serve as a means of feedback for the teacher and the students as well, so that they can assess how much the trainee translators have developed according to the given criteria.
- As among university conditions we have to mark students' achievement, we have to assess translations in a way that can be converted into marks when needed.

According to these aspects

- we need a **criterion-referenced** test.
- I suggest **subjective assessment**, because this way of evaluation gives the opportunity to reward outstandingly good solutions besides pointing out errors.
- to provide feedback for students and teachers we need **descriptors** arranged into evaluation **bands**.
- it seems to be practical to formulate **only five evaluation bands**, because they can easily be converted into the five marks Hungarian universities apply. Unfortunately, the small number of bands may decrease the practicability of the test, as it makes the bands of performance wider than in the case of eight or nine evaluation bands. Even so, we can find examples for applying only five bands – as in RSA CUEFL (Némethné 1993: 38).

4. The process of formulating the evaluation bands and descriptors

The evaluation bands and descriptors were compiled and tested on pedagogical translations in my translation techniques course at Gödöllő University (SZIE). The procedure was as follows:

1. I evaluated the students' translations with the help of the proposed evaluation sheet.
2. I formulated the contents of each evaluation band by generalising the students' achievement (good solutions and errors) under each criterion of my evaluation sheet.
3. I evaluated a new series of translations, and observed whether the bands worked or not.
4. I corrected the descriptors.

5. The proposed evaluation sheet, guidelines and descriptors for translations from English into Hungarian (Final examination)

A. Evaluation sheet

- 1. Outer-textual coherence; Social, cultural and professional background knowledge (0-2 points)**
 - Does the target text show a consistent relationship with the aspects of the **situation**? (outer-textual coherence)
 - Does the translator regard the **reason, aim and function** of translation (given in the translation brief)?
 - Does the translator regard the expectations of the **target culture readers** (according to **genre**)? (Does the translator apply the necessary techniques for translating culture-specific references?)

2. Textual level (0-7 points)

- Does the target text seem to be **coherent as a unit?** (intra-textual coherence)

2.1. Has the translator kept the **register** (field, mode, tenor) of the source text? If not, did (s)he make a deliberate decision (according to the subject matter, channel and purpose and formality of the target text)? (Also included here: the proper use of technical language on grammatical and lexical level, as well.) (0-2 points)

2.2. The application of **cohesive devices** (E.g. reference, substitution, ellipsis, conjunction, lexical cohesion – repetition, synonym, superordinate/general word, collocations, articles etc.) (0-3 points)

2.3. **Word order and thematic structure** (segmentation, salience, sequencing of text, clauses and parts of speech; focus) (0-2 points)

3. Grammatical (syntactical) level (0-3 points)

3.1. The transfer of grammatical phenomena (e.g. number, gender, person, tense, aspect, voice). Does the translator keep the rules and traditions of the grammatical system of the target language?

3.2. Are there grammatical **misunderstandings** / misinterpretations?

4. Lexical level (0-5 points)

4.1. Has the translator applied the necessary **lexical operations** (generalisation, concretising, contraction, splitting, omission, addition, transposition, substitution, antonymous translation, total transformation, compensation)?

4.2. Is the (propositional) **meaning of words** / expressions / idioms appropriate? (Here: also the use of **terminology**)

5.Surface features (0-3 points)

Spelling, punctuation, typing/handwriting, editing etc.

B. Guidelines for evaluation

1. Each criterion (1-5.) is to be evaluated within the given number of points **or** with the help of the descriptors, by **subjective assessment** of outstandingly good solutions and mistakes.
2. **Underline** the appropriate category (e.g. with different colours for good solutions and mistakes) – if you want to provide feedback for the students / examinees.
3. The criterion of **technical style** is examined on the level of register/field (criterion 2.1.)
4. The appropriate use of **terminology** is evaluated on the lexical level (criterion 4.2.)
5. **Scales** for evaluation with marks:

Maximum score: 20 points

17-20 points: **Excellent / very good translation**

15-16 points: **good translation**

12-14 points: **fair translation**

9-11 points: **weak translation**

0-8 points (or 0 point at one or more criteria): **inadequate translation (failed)**

C. Evaluation bands and descriptors

1. Excellent / very good translation

The text is coherent. The source text and the target text are equivalent on the level given in the translation brief. The cultural background information and the professional / general knowledge and expectations of the supposed Hungarian reader are taken into consideration. The register is adequate. Good use of cohesive devices. The thematic structure of the text is

appropriate. The necessary grammatical and lexical operations are applied. The usage of words, idioms, terminology is proper. Spelling, punctuation is excellent. Typing and editing is neat and answers the purpose.

2. Good translation

The text is coherent. The source text and the target text are equivalent on the level given in the translation brief. The cultural background information and the professional / general knowledge and expectations of the supposed Hungarian reader are taken into consideration: There are only 1 or 2 mistakes in culture specific translation operations. The register is mostly adequate. Suitable cohesive devices (only occasionally inappropriate). The thematic structure of the text is correct: only 1 or 2 minor mistakes in sequencing or emphasis. The necessary grammatical and lexical operations are usually applied. There are only some small mistakes in the usage of words, idioms or terminology. Spelling, punctuation is good: there is at maximum one major spelling mistake. Typing and editing is neat and answers the purpose.

3. Fair translation

At least 2 of the following statements are true for the given translations:

The text is relatively coherent. There are deficiencies in the equivalence between the source text and the target text on the level given in the translation brief. The cultural background information and the professional / general knowledge and expectations of the supposed Hungarian reader are not always taken into consideration: there are 3 or 4 mistakes in culture specific translation operations. The register is not always adequate. Not always suitable cohesive devices (3-4 occasional inappropriacies). The thematic structure of the text is acceptable with some corrections. The necessary grammatical and lexical operations lack on 3 or 4 occasions.

There are 2 major mistakes in the usage of words, idioms or terminology. Spelling, punctuation is not always perfect: there are at maximum 2 major spelling mistakes. There are some errors in typing; editing basically answers the purpose.

4.Weak translation

At least 1 of the following statements are true for the given translations:

The text is not coherent. The source text and the target text are not equivalent on the level given in the translation brief. The cultural background information and the professional / general knowledge and expectations of the supposed Hungarian reader are not sufficiently taken into consideration. The register is inadequate. Poor cohesion. There are several mistakes in the thematic structure. The necessary grammatical and lexical operations lack on 5 or more occasions. There are 3 or more major mistakes in the usage of words, idioms or terminology. Spelling, punctuation is poor: there are at minimum 3 major spelling mistakes. Several errors in typing and editing.

5.Inadequate translation

At least 2 of the following statements is true to the given translation:

The text is not coherent. The source text and the target text are not equivalent on the level given in the translation brief. The cultural background information and the professional / general knowledge and expectations of the supposed Hungarian reader are not sufficiently taken into consideration. The register is inadequate. Poor cohesion. There are several mistakes in the thematic structure. The necessary grammatical and lexical operations lack on 5 or more occasions. There are 3 or more major mistakes in the usage of words, idioms or terminology. Spelling, punctuation is poor: there are at minimum 3 major spelling mistakes. Several errors in typing and editing.

6. Conclusion

6.1. Validity

It is important that the criteria of evaluation harmonise with the aim of teaching, the material taught in fact, and the expectations of future employers. This requires a survey in all fields mentioned here, on the basis of the proposed criteria.

6.2. Reliability

The reliability of the system must be tested by professionals of translator training and testing.

Evaluation bands and descriptors: When I presented them to a group of translator trainers these professionals regarded the description of performance as very useful, especially for 'outer' evaluators. I also think bands and descriptors are vital for subjective testing, so I would like to improve the presented variation involving professional help.

6.3. Practicability

Considering the needs and circumstances of 'outer' evaluators and translator trainers of various professional backgrounds, the language and the form of the proposed system requires further simplification.

References

- Baker, M. 1992. *In Other Words*. London: Routledge.
- Cook, G. 1989. *Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Dróth, J. 2000. Helyzetkép a fordítási szokásokról és elvárásokról az angolról magyarra fordított szövegek tekintetében. Elhangzott: *A nyelv szerepe az információs társadalomban*. X. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. Kodolányi János Főiskola: Székesfehérvár. 2000. április 18-20.
- Gáborjárné, L. – Horváth, I. 1990. *Tájékoztató az állami nyelvvizsgákról*. Budapest: Téka Könyvkiadó. p. 57.
- Fodor, K. 1999. Szakfordítások értékelése. Elhangzott: *Nyelvi kihívások a harmadik évezredben*. IX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. Veszprémi Egyetem. Veszprém. 1999. április 8-10.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- House, J. 1997. *Translation Quality Assessment*. Tübingen: Narr.
- Hönic, H. G. 1997. *Positions, Power and Practice: Functionalist Approaches and Translation Quality Assessment*. In: *Current Issues in Language & Society*. Vol. 4, No.1. Clevedon: Multilingual Matters. p. 15.
- Némethné, H. I. 1993. *Idegen nyelvi mérés és vizsgatechnika*. Veszprém: Veszprémi Egyetem Angol Tanszék.
- Newmark, P. 1988. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall International.
- Nord, C. 1997. *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome.

Translating Official Texts from English into Hungarian

Pál Heltai

Introduction

This paper stems from personal experience. Attending a Council of Europe symposium on language teaching I noted with dismay that I was unable to follow much of what was going on and when subsequently I tried to write up a report on the symposium I found it extremely hard to render sensibly in Hungarian what seemed to make sense, at least some sense, in English.

This experience was consonant with my previous teaching experience. Years before, teaching English to students of agriculture I had found that they had little difficulty in translating what I regarded as difficult technical texts, even though their linguistic competence was limited. Texts of a more general type, however, mainly from international organisations such as FAO, which contained only a minimal number of technical terms and which I myself understood without any difficulty, posed a much more serious challenge to them both in decoding and re-encoding.

The first challenge with such texts, then, is comprehension. The second challenge comes when one wants to translate them into Hungarian, and it is this challenge that will be described in this paper. For someone with a good general knowledge of English the translation of such texts looks deceptively easy at first sight, but it is easy only as long as the aim is to provide a kind of general orientation - a kind of on-the-spot oral translation written down. Where stylistic and pragmatic

adequacy are called for, however, such texts are extremely difficult to render in Hungarian. Curiously enough, I found that texts of this type were easier to translate from Hungarian into English.

Official texts

Definition

Before proceeding it is appropriate to give a definition of exactly what text type I have in mind. The category *official texts* does not often appear in the classification of text types. Register analysis usually classifies texts according to *field of use* (Halliday et al., 1964:87), within which we can further subclassify according to tenor and mode. Thus, we usually speak of medical texts, legal texts, biological texts etc., and within the register of medical English we may have formal and informal, spoken or written medical English. Tenor, then, is regarded as of secondary importance, and does not seem to play a major role in text type classification.

What I call *official texts* may in fact belong to various registers if the dominant criterion of *field of use* is upheld, but on the basis of the very similar translation problems that they present I would like to argue that they show a close unity in virtue of belonging to the same tenor. In such texts field may not be of primary importance: business is conducted at a rather general level and hence technical terminology is of a general nature, usually sparse, and related to everyday vocabulary. The tenor, however, signals a functional significance.

Habitat

Texts of this type are indigenous to international consultations on cooperation, many of which are concerned with managing and running the event itself, maintaining

contacts, formulating objectives etc, carried on in a rather formal tone. Subject matter is of secondary importance: the language of a workshop on vocational education is very similar to the language of a workshop on environmental protection. The field of discourse can be anything. Adopting the prototype theory to text classification (Snell-Hornby 1988), we can say that these are non-prototypical medical, legal or biological texts, but prototypical official texts.

Importance for translation

In training technical translators, at least in Hungary, this text type has often been ignored, which is due to various factors. The trainers themselves are usually teachers of foreign languages with some experience in technical translation, but not knowledgeable experts in the field. In their experience (or rather, in our experience), the single most important linguistic problem in translation is technical terminology. Since official texts do not contain much terminology, and are deceptively easy to understand (and to translate in a word-for-word fashion) the difficulties of translating such texts pass unnoticed by language teachers. As against this background, most students in translation courses are specialists in various fields who are well-versed in the technical terminology of their specialties, but are less adept at comprehending and expressing vague generalities worded in a formal tone.

Political changes in Central-Eastern Europe have led to increased contacts with the rest of the world. The sheer quantity of official documents that has to be translated alone justifies closer attention to this text type. Vast amounts of project descriptions, applications to foundations, contracts, reports on international consultations and negotiations, welcoming speeches and the like have to be translated. In former times it was the odd technical paper that had to be translated for a scientific community poor at foreign

languages. Now, with more scientists speaking foreign languages, but with increased international contacts that often have to be documented in at least two languages, the emphasis has shifted. The translation of EU documents has become part and parcel of most translation courses in Hungary. Therefore, examination of the problem why these texts are so difficult to translate is now a pressing need.

Increased attention to official texts is also justified by the responsibility of the translator in holding up the norms of the target language. It should not be the privilege of purists to wage war, on moral grounds, on translationese, since inadequate translation does hinder effective communication. At best it makes the message difficult to comprehend and at worst it distorts it.

Contrastive analysis and translation

Decline of contrastive analysis

Contrastive analysis has fallen from grace with most linguists and translation theorists. It has been noted that language contrasts and translation problems are not identical, and it is a futile attempt to try and construct a linguistic theory of translation (see, for example, Hatim and Mason, 1990:27). Most translation problems are now thought to be of a discursal or pragmatic nature, and recent literature on translation emphasizes the discourse, pragmatic and semiotic dimensions, while semantic and grammatical contrasts between source and target language are regarded as insignificant. It has also been pointed out that analysing translation errors will not shed light on the processes of translation.

Discourse analysis, pragmatics and linguistic elements

The criticisms listed above may well be true, yet I am inclined to think that what were basically sound insights have been vastly exaggerated and taken to extremes. In spite of the differences between CA and translation there is also a lot of common ground and convergent development (Ivir 1983, Vehmas-Lehto 1987): witness, for example, the rise of contrastive pragmatics and contrastive text analysis in recent years, whose relevance for translation would be difficult to deny. In addition, many problems that on the face of it seem to be of a discorsal or pragmatic nature, can often be traced back or reduced to grammatical and lexical contrasts. Especially noteworthy is in this connection the increasing attention devoted to the role played in human communication by routinized formulae. Many speech acts and discourse markers are conventionally associated with a set of routinized formulae, and these, as elements of the linguistic system, fall within the domain of contrastive analysis.

Literary and non-literary translation

Most recent theories of translation are mainly applicable to literary translation, and less so to the translation of non-fiction, in which discourse and pragmatics appear to have a less prominent role. Newmark (1988:69) notes that even in literary translation there is much more literal (semantic) translation and translation at the lower (collocational, phrasal and clausal) levels than is generally supposed, and he suggests it must not be avoided if it secures referential and pragmatic equivalence to original. I would contend that in non-literary translation literal or near-literal translation is the rule, and the creative or re-creative aspect of translation takes back seat. In the light of this, the translation problems that arise can be more directly linked to language contrasts that in the case of literary translation.

To illustrate what I said above, let us consider the following two texts:

Einstein rules relatively, OK

The CDCC saw the need to unify linguistic and cultural dimensions in education within a European perspective and to strengthen motivation for language learning especially in respect of European languages not at present widely taught at school.

The translation of the first text, a graffito, is clearly a matter of assumed common background knowledge between sender and receiver, awareness of illocutionary and perlocutionary force, consideration of intertextual relations and a host of other pragmatic factors. The translation of this text does not depend in any direct manner on the interlingual contrasts between the words used and their Hungarian correspondents. In the translation of the second text, however, the pragmatic problems can be directly related to interlingual lexical contrasts: can dimension be used with the same sort of vague general meaning in Hungarian as in English? If not, is there another word that can? Can motivation be translated into Hungarian as a noun? If not, can the agent be recovered in the subordinate clause where motivation is rendered by a subject-predicate construction?

Process and product

Of course, a particular product can be the result of various processes, but it is wrong to think that it is completely impossible to find out about the processes from the product (several sciences, such as comparative linguistics and paleontology, work that way). If we look at the process of translation as represented by, for instance, Bell (1991:59), where the SL input goes through a SL syntactic, semantic and

pragmatic analyser and then a TL pragmatic, semantic and syntactic synthesiser, we can see that translation can go wrong at several points both during the decoding and the (re)encoding process. I would maintain that studying the product, i.e. the translated text and especially texts translated by several translators can tell us a great deal about the process, and the locus where the translation went wrong can be ascertained with a higher degree of confidence than is usually allowed. Think-aloud protocols of course provide more direct access to the processes, but they are also distorted by the requirement to think aloud - something that few translators do under natural conditions.

The problem of official language

Official style is problematic in most languages. From time to time officialese is deplored and simple, straightforward style is called for by members of the public and even linguists. Movements such as the Plain English movement have sprung up in protest to bureaucratic jargon. The complaints against official language (and here I use the term in a wider sense than bureaucratic jargon) in Hungary may have more substance to them than in other countries, since Hungarian official language has always borne the stigma of translationese, having developed under the influence first of Latin and then of German. (Latin was the official language of Hungary right up to the middle of the 19th century.) Of course, it would be wrong to assert that the problem is worse in Hungary than elsewhere, yet perhaps it is no exaggeration to say that it is more difficult to write good official Hungarian than, let us say, good official English.

Official language and contrastive analysis

It can be argued that at least some of the problems in translating official texts from English into Hungarian can be attributed to structural contrasts. Apparently, the general character of Hungarian is less compatible with the requirements or conventions of officialese than that of English and other European languages. In general, English is a more 'stative' language than Hungarian is (Heltai 1994) and this feature favours the development of a style in which description of states at a very high level of abstraction is of paramount importance. Hungarian still has a long way to go before it can find the linguistic forms adapted to describing states without violating its originally dynamic, "verby" character.

Characteristics of official style

Officialese in most languages is characterized by the following interconnected features.

- * Formality of expression
- * Abstract, generic expression
- * Semantic ellipsis
- * Reification
- * Impersonality

Linguistically, these features are reflected in the following way.

Lexis

- * Formal, elevated lexis
- * Stereotypical expressions (routinized formulae)
- * Abstract vocabulary, especially general nouns
- * Semantically depleted words

Syntax

- * Nominalization
- * Passivization
- * Intensive complementation

English-Hungarian contrasts

Let us now look into the problem of translating official texts from English into Hungarian from a contrastive point of view. We must note that English and Hungarian are wider apart than Hungarian and other Eastern or Central European languages, since linguistic and cultural contacts have been less direct.

Formal lexis and routinized formulas

Formal lexis and routinized formulae pose serious problems in English-Hungarian translation, although they would be expected to present no problems at all. 'Transpositions', according to Newmark, are carried out automatically, and Bell's model of translation also has a 'frequent structure/lexis store' which would automatically yield a correspondent. However, not infrequently we find that there is simply no equivalent expression, and the expression that can be adopted to render the meaning does not have the same stylistic value. And that matters.

As I said above, with official texts tenor is more important than field. The use of formal, elevated lexis and routinized formulae is functional in that it is designed to inspire awe, respectability and seriousness. Ultimately the reader must arrive at the conclusion that 'we are serious, we have lofty ideals, so we are good' (cf. Leech 1967:58-62). According to Kress, "Discourse carries meanings about the nature of the institution from which it derives" (1989:20); this is certainly

true in this case. Thus, the use of responsibility instead of task or job has a message in addition to its referential content. The translator might fail to render this underlying pragmatic meaning due to a linguistic contrast, i.e. the unavailability of lexical items.

Abstract vocabulary and general nouns

Abstract vocabulary is notoriously difficult to translate, and recently, as a matter of fact, many items have been borrowed by Hungarian from English (input, project, etc). Some non-abstract nouns seem to become depleted of content in particular contexts (framework). Others have to be translated by different words every time (facilities, record etc). The difficulty is compounded by syntactic differences: English can, and often does, delete pre- or postmodifiers, and overt marking of the agent or the possessor can often be dispensed with. Hungarian has a strong preference for overt marking of agentive and possessive relations. The overall effect of such differences is that a Hungarian has more difficulty handling this level of abstractness (as I mentioned in the introduction). In Hungarian it is difficult to talk about things in themselves, ripped out of the network of relationships that they have, and hence explicitation (and, on the surface, addition) becomes even more prominent in English-Hungarian translations than in other language pairs. However, this obligatory explicitation is in no way easy to perform: the necessary additions might make the translation cumbersome.

General nouns are less widely used in Hungarian and in most cases have to be rendered by more specific nouns. This is a regular translation shift in other registers and should not create special problems here, either. However, there are two points worth noting in this connection. In official texts such nouns are more frequent, and their exact reference is more difficult to identify than in other registers.

Semantically depleted words

Such words do not seem to bother the user of English unduly since they are regularly employed in English for syntactic purposes. In Hungarian the appearance of such words is more striking and more troubling. Nominalization of the verb in English has gone further than in other languages (make arrangements, give a laugh). Since collocations can be interpreted even if they sound slightly unusual, interference from the SL is quite strong in this area, even with professional translators. The constant need to find the non-literal correspondents for simple collocations like make a contribution, give unanimous approval to and the like might wear down the translator's resistance to L2 interference. While literal translation of such collocations in itself does not distort the meaning, the cumulative effect of frequent errors of this type is considerable.

Semantic ellipsis, reification and impersonality

These features are closely interconnected, and the linguistic devices used to realize them are practically inseparable. However, it will be convenient to deal with them one by one.

Semantic ellipsis through nominalization and other processes. Semantic ellipsis, a feature of all official texts, is very closely related to nominalization. Nominalization of verbal constructions leads to the deletion of agents, patients and affected participants. This process in Hungarian is much more restricted than in English, and translation involves a lot of back-transformation into verbal constructions where agents and patients have to be restored. This is often difficult, or even impossible, and may result in stilted sentences. By its very nature Hungarian has to be more explicit: avoidance of

assigning responsibility is more difficult or more easily seen through.

Grammatical ellipsis is rare in written English, but semantic and pragmatic ellipses are widespread, further enhancing the abstract character of English official texts. English has a high potential for semantic and pragmatic ellipsis, while Hungarian is less inclined to miss out overt marking of meaning components. Adjective-noun collocations provide a good example: the phrase dog injuries really means injuries caused by dogs; low-nicotine smokers are people smoking cigarettes with low nicotine contents and low-protein litters may very well refer to (rat) pups from dams fed a ration with a low protein content. The Hungarian translation of such phrases usually involves addition of at least some of the ellipsed elements.

Passivization. Impersonality is achieved partly by semantic ellipsis due to nominalization and partly through the use of the passive. In Hungarian there is no regular passive construction, which in translation necessitates constant transposition from passive into active. While there is a pseudo-passive construction in Hungarian with the verb *kerül*, it is widely held to be against the accepted norms. As with nominalizations, in English-Hungarian translation recovery of the agent may be necessary but difficult to achieve.

Intensive complementation. Reification, an important tendency in official language, manifests itself in nominalization and the increased use of intensive complementation, i.e. the use of copular verbs and adjectives or nominal expressions instead of verbs, and participles instead of predicative constructions. This feature is to a great extent responsible for the markedly static character of official texts. Compare the following sentences:

He insisted that we must leave by the morning train.

He was adamant that we must leave by the morning train.

This is a very deep and pervading difference between English and Hungarian. If reification and static character are regarded as necessary features of official style, Hungarian officialese is at a disadvantage: while English uses adjectives in such functions very widely in other registers, too, in Hungarian the number and frequency of use of such adjectives is much lower. Hungarian tends to verbalize even real states, lending them a more dynamic character.

Summary

Official texts are criticized in every country: the unnecessary obscurity of bureaucratic jargon is not language specific. Yet there seems to be a significant difference between English and Hungarian in this respect. The dynamic, "verby" character of the Hungarian language seems to be even less compatible with the characteristics and requirements of official style than that of other languages. Stylistic and pragmatic adequacy are thus difficult to achieve due to interlingual contrasts relating to such processes as nominalization, passivization and semantic ellipsis. In most cases explicitation is necessary, but explicitation may be hampered by the lack of semantically or pragmatically equivalent expressions or the unrecoverability of ellipted information.

CA may be useful in training translators by focussing on linguistic contrasts that underlie higher-level translation problems and in this way ultimately acquire functional significance. The creative aspect in the work of the Hungarian

translator of official documents involves work on the improvement of a functional style in harmony with the character of the language.

References

- Bell, R.T. 1991. Translation and Translating. London: Longman.
- Halliday, M.A.K., McIntosh, A. and Stevens, P. 1964. The Linguistic Sciences and Language Teaching. London: Longman.
- Hatim, B. and Mason, I. 1990. Discourse and the Translator. London: Longman.
- Heltai, P. 1994. State and event in English and Hungarian. In: Deák, A. (ed.): College Studies in English and American, Vol. 1, Department of English, Teacher Training College, ELTE, Budapest, 67-80.
- Ivir, V. A translation-based model of contrastive analysis. Jyväskylä Cross-Language Studies 9, 1983, 171-178.
- Kress, G. 1989. Linguistic processes in sociocultural practice. Oxford: Oxford University Press.
- Newmark, P. 1988. A Textbook of translation. New York: Prentice Hall
- Snell-Hornby, M. 1988. Translation Studies: An Integrated Approach. John Benjamins, Amsterdam.
- Vehmas-Lehto, I. 1987. Translation science and contrastive linguistics: boundary clearing and a neighbourly handshake. Jyväskylä Cross-Language Studies No. 12, Jyväskylä, 1987, 63-72
- Leech, G. (1974) Semantics. Penguin: Harmondsworth.

Appendix

Note

The examples listed below represent an adhoc collection of word and phrases gleaned from an inaugural address and a workshop report. All of these may, and many have actually been found to, give rise to translation problems.

Formal, elevated lexis and routinized formulas

dimension, perspective, pursue, responsibility;
assign priority, harness resources, see the need for, be fully conscious of, be of particular interest, be of continuing importance, meet (developing and changing) needs;
it gives me great satisfaction to; which I have the privilege to serve; you will note...; make an error of judgment; on that note I shall conclude; at the same time it must be remembered; I have no hesitation in

General and abstract nouns

area, challenge, commitment, consideration, contribution, dimension, field, framework, input, key issues, perspective, priority, process, product, project, provision, recommendation, resources, responsibility, sector; concern, consider, define, involve, promote provide

Nominalizations

All institutions are ultimately reflections of the individuals constituting them.

We are all proud of the contributions that these excellent universities provide.

the challenge of diversity (who challenges whom?)

the need to continue the process of reform (who needs to ...?)

Passivization

key issues felt to be of particular interest

methods successfully employed would be applied

Intensive complementation

was likely to involve; it was aware of the need to; was fully conscious of; it is impressive to know; are heavily dependent on food aid; were self-sufficient in food; I am confident that; they are concerned with their own problems

A szaknyelvoktatással és szaknyelvi vizsgálával kapcsolatos kutatások

A SZIE szakmai nyelvvizsgarendszerének elméleti alapjai

Gy. Szabó Judit - Tóth Ildikó

1. Bevezetés

Az államilag akkreditált nyelvvizsga nem azt jelenti, hogy üzemeltetjük a jól ismert Rigó utcai vizsgát. Azt sem, hogy elhatározzuk, hogy a mi vizsgarendszerünkben milyen feladatok lesznek, kiválasztjuk a feladatokat, és vizsgáztatunk. A szakmai nyelvvizsga sem annyiból áll, hogy szakmai szöveget fordítottunk.

Már az elmúlt egy évtized alatt is a nyelvtanárok egyre szélesebb köre ismerte fel, hogy a nyelvvizsgáztatás és a nyelvvizsgafejlesztés külön szakma. Különösen a British Council, az OKI és a Goethe Intézet által támogatott projektek révén (ide tartozik az érettségi nyelvvizsga projekt, a Cross-Institutional Testing Project, és a Service English Project) a nyelvtanári közösség egyre több tagja ismerkedett meg a teszteléssel mint szakmával. Az ELTE-n és a Veszprémi Egyetemen folyó nyelvpedagógiai PhD-képzés is különös figyelmet szentel a nyelvvizsgáztatás kérdéseinek, és szintén hozzájárult a szakmaiság erősödéséhez.

Ezt a folyamatot mintegy hivatalosan betetőzte a nyelvvizsgák Akkreditációs Kézikönyve, amely kodifikálta a Magyarországon akkreditálható nyelvvizsgákkal szemben

támasztott követelményeket. A SZIE Nyelvi Intézete az ebben foglalt elvárásoknak megfelelően látott hozzá annak a szakmai nyelvvizsgafejlesztő munkának, amely a jelen pillanatban (2000 novemberében) a befejezéséhez közeledik. Az alábbiakban a vizsgarendszer elméleti megalapozásáról szóló részt közöljük.

2. Az elméleti modell jelentősége

Minden nyelvvizsgarendszer implicit formában valamiféle nézetet tükröz a nyelvtudás természetéről. Az Akkreditációs Kézikönyv (AK) előírásai szerint ezeket az elméleti megfontolásokat explicit módon ki kell fejteni, hogy megítélhető legyen a vizsga elméleti megalapozottsága és az, hogy a vizsgafejlesztés során az elméletet hogyan sikerült a gyakorlatba átültetni.

A Szent István Egyetem (SZIE) nyelvvizsgafejlesztő csoportja tehát a vizsga elméleti megalapozásához olyan modellt keresett, amely alkalmas arra, hogy egy újszerű, kommunikatív, komplex szakmai nyelvvizsga alapjául szolgáljon.

3. Az alkalmazott modell

A nyelvvizsgafejlesztés elméleti alapjait két irányból lehet megközelíteni. A nyelvészeti alapú megközelítés a kommunikatív kompetencia valamelyik modelljét veszi alapul, és a modellt alkotó kompetenciacsoportokat elemezve jelöli ki, hogy ezek közül melyeket és hogyan fogja mérni. Az igényfelmérésből nyert adatokat indoklásként használja.

A szaknyelvi vizsgarendszerek tervezésére az eddigiekben inkább a második megközelítés volt jellemző, tehát a vizsgafejlesztők igényfelmérésből indultak ki: ez feltárja a célnyelvi nyelvhasználat tesztelendő elemeit, és fő célja ezek után a reprezentatív feladatok kialakítása, ahol aztán már

figyelembe veszik a kompetencia-modell nyújtotta tanulságokat is.

Ezt az egymásnak prioritásaiban ellentmondó két megközelítési módot békítette ki a Bachman (1990), illetve Bachman és Palmer (1996) kompetencia-modelljével és korszakalkotó vizsgafejlesztési módszerével, amelyet Dan Douglas adaptált (2000) a szaknyelvi kompetencia meghatározására és az ilyen típusú vizsgák kidolgozására, összehasonlíthatóságának megalapozására.

A SZIE vizsgafejlesztő csoportja a Douglas-féle modellt és eljárást vette alapul szaknyelvi vizsgarendszerének kidolgozásához, mivel jelen idő szerint ez a legátfogóbb és legkorszerűbb modell a szaknyelvi kompetenciák definíciójára, struktúrájára, és szaknyelvi jellegéből eredő sajátosságainak feltárására, az általános kommunikatív kompetenciákhoz képest.

Ez a modell a következőképpen foglalható össze:

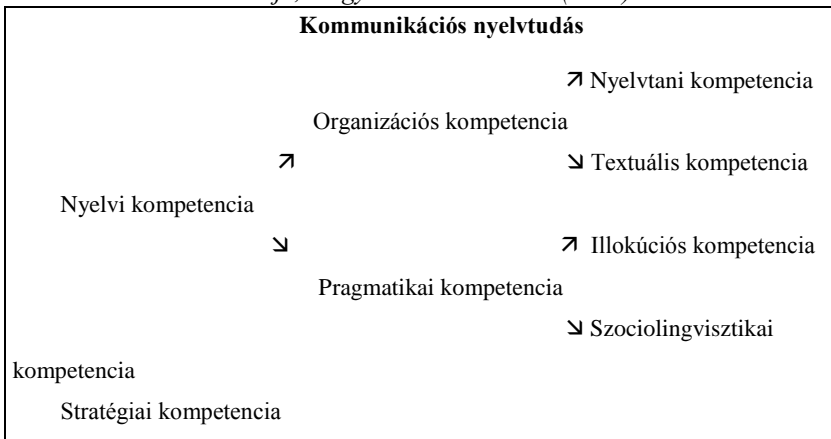
Douglas modellje a Bachman (1990) és a Bachman és Palmer-féle modell (1996) szaknyelvhasználatra adaptált változata. Bachman és Palmer a kommunikációs nyelvtudás (language ability) két fő összetevőjét különböztetik meg: a nyelvi kompetenciát (language knowledge) és a stratégiai kompetenciát, amelyeket metakognitív stratégiákként értelmeznek (metacognitive strategies). Ez utóbbi kategóriát mi direkt módon nem mérjük, ezért erre a továbbiakban nem térünk ki.

A nyelvi kompetenciát tovább bontották organizációs kompetenciára (organizational knowledge), amelybe beletartoznak mondatszintű nyelvtani ismeretek (grammatical knowledge) és a szövegszintű, textuális szerkesztési ismeretek, illetve kompetencia (textual knowledge), valamint pragmatikai kompetenciára (pragmatic knowledge), amelynek részei a beszédszándékok kifejezésének ismerete, az illokúciós kompetencia (functional knowledge) és a szociolingvisztikai kompetencia (sociolinguistic knowledge). Ezen nyelvi

kompetenciák mind relevánsak a szaknyelvhasználat szempontjából, ezért SZIE szakmai nyelvvizsgálója direkt vagy indirekt formában mindegyik kompetencia mérését előírányozza, úgy, hogy az igényfelmérés során kimutatott fontosságuknak megfelelően súlyozzuk őket a feladatokban és az értékelési rendszerben.

ábra

Bachman (1990), illetve Bachman és Palmer (1996) kompetencia modellje; magyarul idézi Katona (1995)

Bachman és Palmer arra is rámutatott, hogy a nyelvi teljesítmény a nyelvi ismeretek (language knowledge), tárgyi tudás (topical knowledge), személyiségjegyek (personal characteristics) és az érzelmi sémák (affective schemata) interakciójából születik meg. Douglas (2000) kiemelte ebből ez összefüggésből a tárgyi tudást (topical knowledge), amelyet háttértudásnak (background knowledge) is szoktak nevezni, és fontos alkotóelemként építette be a szaknyelvi kompetencia modelljébe. Ez indokolt, hiszen a szakmai nyelvhasználat esetében a szakismeretek kitüntetett szerephez jutnak. A szociolingvisztikai kompetencia elemei közül kiemeli a kontextus, a szaknyelvi beszédhelyzet fontosságát, mint a

szaknyelvi kompetencia döntő tényezőjét. Így tehát meghatározása szerint "a szaknyelvi kompetencia a szakirányú háttértudás és a nyelvi kompetenciák interakciójának eredménye, amely a stratégiai kompetenciák segítségével valósul meg, és amelyet a teszt módszer paramétereivel megadott szaknyelvi input vált ki" (40. oldal, ford.: Tóth I.). Nyelvi kompetenciák alatt nála a Bachman és Palmer által vázolt kompetenciákat kell érteni.

Itt meg kell azonban jegyeznünk, hogy a SZIE vizsgafejlesztő csoportja a szakirányú háttértudást nem ténybeli ismeretként értelmezi, hanem alapvető tájékozottságként, amivel a vizsgázó az adott szakterület gondolkodásmódjával, működési logikájával és tipikus kommunikációs helyzeteivel van tisztában, hiszen mi nyelvvizsgát, és nem szakmai tárgyi tudást mérő vizsgát kívántunk kifejleszteni.

Douglas szaknyelvi kompetencia modellje még jobban értelmezhető, ha még egy fontos megállapítását idézzük, amely alátámasztja az előző bekezdésben elfoglalt álláspontunkat. Nevezetesen, Douglas (2000) szerint a "szaknyelvi tesztelés olyan terület, ahol mind a teszt tartalmát, mind pedig a módszerét a szaknyelvi nyelvhasználat szituációjának elemzéséből kiindulva alkotják meg." (1. oldal, ford.: Tóth I.) Ezt a tézist továbbgondolva tehát indokolatlan bármilyen szakmai tényanyag kikérdezésszerű ellenőrzése, hiszen a jelölteknek általában szakmai közegben kell viselkedniük és kommunikálniuk, nem pedig szakmai tételeket kell felmondaniuk. Ebből kiindulva a vizsgafejlesztés során autentikus feladatok kidolgozására törekedtünk, ami jelentős mértékben hozzájárulhat a vizsga szerkezeti és tartalmi validitásának megteremtéséhez. Az autentikus jelleget azonban csak olyan mértékig érvényesíthetjük, amíg az nem megy a vizsga megbízhatóságának rovására.

A igényfelmérés kulcsfontosságú mindhárom szerzőnél, mert ez a célnyelvi nyelv-használati szituáció (target language

use domain) elemzésével indul. A célnyelvi szituációban minden egyes nyelvi feladatra vonatkozóan meg kell vizsgálnunk a környezetet, az input és a várt válasz milyenségét, továbbá az input és a várt válasz közötti kapcsolat jellegét. Ezek azok a paraméterek, amelyek azonosításával és a tesztfeladatokba történő minél nagyobb fokú beépítésével autentikus feladatokat lehet alkotni.

A négy fő nyelvi készséget illetően a szakirodalom megosztott. Bár nincsenek egyértelmű bizonyítékok sem feloszthatóságukra, sem hierarchiájukra, mégis szinte elkerülhetetlen a rájuk való utalás, mert széles körben ismertek, és a nyelvtanítás gyakorlatilag rajtuk alapul. Az idézett három szerző úgy nyilatkozik, hogy bár ezeket a készségeket nem tartják a nyelvi kompetencia-modell részeinek, a nyelvhasználat ezeken keresztül valósul meg, tehát a specifikációkba való foglalásuk lehetséges, mivel a vizsgakészítőknek ez gyakorlati segítséget ad. Mi ezzel a felfogással egyetértünk, és szintén hasznosnak tartjuk a követelményrendszerbe foglalásukat.

Az utóbbi néhány évtizedben a nyelvoktatási és nyelvvizsgáztatási szakirodalomban elterjedt egy további, ötödik készség fogalma is, a mediációs (közvetítési) készségé. Ezt az Európai Unió Common Framework of Reference kerettanterve is részletesen említi. A mediációs készség viszonya a többi készséghez még nem tisztázott kellőképpen, annyit azonban leszögezhetünk, hogy a mediációs készség nem egyszerűen az (írásbeli) fordítás szinonimája. A mediáció különböző fajtái az Európai Unió szakemberei szerint többek között a következők: szóbeli interpretáció, összegzés, átfogalmazás, illetve átírás, teljes (munka)fordítás, nem hivatalos fordítás, lényeg összefoglalása.

Megjegyzendő, hogy a mediáció készsége összetett készség, egyszerre receptív és produktív, továbbá az, hogy a stratégiai kompetenciát talán még a többi készségnél is jobban igényli, sőt bizonyos esetekben olyan kognitív kompetenciákat

is igényel, amelyek nem tartoznak a szorosan vett idegennyelv-tudáshoz. Vizsgamodellünk kialakításában mindezeket a tényeket figyelembe vettük.

Ahol az igényfelmérés a mediációs készség, illetve ezen belül az (írásos) fordítás szükségességét igazolja, célszerű a mediációs készséget is mérni. Igényfelméréseink szerint (Szomor 1999; Dróth 2000; GATE/SZIE igényfelmérés 2000) a szakemberek napi feladatai között gyakran szerepel valamilyen közvetítési feladat, ezért célszerű, ha a vizsga, és ennek megfelelően az oktatás is, felkészít alapvető közvetítési feladatokra. Vizsgamodellünkben ezért középfokon idegen nyelvről magyarra fordítási feladattal, felsőfokon magyarról idegen nyelvre történő szövegösszefoglalással (tömörítéssel) mérjük a közvetítés készségét.

4. A modell alkalmazása

A megfelelő modell kiválasztása munkánknak csupán első lépése volt. A teljesen kidolgozott vizsgarendszerig még sok további lépést kellett, illetve kell megtennünk, amelyeket nem tehattünk volna meg, ha nem építünk világosan definiált elméleti alapra, és a vizsgafejlesztés egyes lépéseit nem egyeztetjük volna következetesen az elméleti modellel. A puding igazi próbája természetesen akkor következik el, amikor megeszik. Reméljük, hogy a gyakorlati alkalmazás vissza fogja igazolni az elméleti modellben vállalt nézeteinket.

Irodalom

- Bachman, L. 1990. Fundamental considerations in language testing. Oxford: Oxford University Press.
- Bachman, L. (Palmer, A. 1996. Language testing in practice. Oxford: Oxford University Press.

- Douglas, D. 2000. *Assessing Languages for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Katona, L. 1995. A nyelvtudás fogalmának új értelmezése. *Iskolakultúra* V/1-2: 67-75.
- Szomor, E. 1999. Felmérés a Szent István Egyetem angol-magyar szakfordítóképzéséről az 1996, 1997 és 1998-ban végzettek körében. Elhangzott: Nyelvi kihívások a harmadik évezredben. IX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. Veszprémi Egyetem. Veszprém. 1999. április 8-10.
- Dróth, J. 2000. Helyzetkép a fordítási szokásokról és elvárásokról az angolról magyarra fordított szövegek tekintetében. Elhangzott: A nyelv szerepe az információs társadalomban. X. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. Kodolányi János Főiskola: Székesfehérvár. 2000. április 18-20.
- GATE/SZIE igényfelmérés. 2000. A GATE-n, illetve a SZIE-n végzett szaknyelvi igényfelmérés. (Kézirat.)

Példatár a különböző funkciójú fordítástechnika órák terméséből

A 3. évfolyam "Bevezetés az angol-magyar fordítástechnikába" című tantárgyának produktumaiból

Közreadja: Dróth Júlia

A 3. évfolyamon kezdjük a Fordítástechnika tantárgy oktatását. A hallgatók megismerkednek a fordítástechnika alapjaival, a háttér-információ felkutatásának módjaival és szerepével, a kulturális sajtóságok, eltérések kezelésével, a fordítás típusaival, a szövegtípusokkal, a fordítás lehetséges (retorikai) céljaival; a legfontosabb szövegtani ismeretekkel; a grammatikai és lexikai átváltási műveletekkel; a célnyelvi helyesírás finomságaival, valamint a felszíni jegyekkel. Természetesen mindez nem pusztán elméletben, hanem mindig a gyakorlaton keresztül, fordítás révén sajátítják el hallgatóink. Különböző műfajú szövegek fordításán keresztül figyeljük meg, mi okozza az idegenszerűségeket és a félrefordítások egy részét, illetve hogyan lehet mindezt elkerülni. Kifejezetten szakszövegeket még nem kapnak a hallgatók (de szakmai jellegűeket igen), inkább általános nyelvezetű, többnyire zsurnalisztikai írásokkal találkoznak a szemináriumi foglalkozásokon.

Az alábbi megoldások a szemináriumon kibontakozó viták során kristályosodtak ki, közös produktumok. Ez alól csupán a 2. számú szöveg kivétel.

1. Tartalomközpontú szöveg: az EU Hivatalos Lapjából

Műfaj: hivatalos közlemény

Retorikai cél: tájékoztatás

Az oktatás tárgya: párhuzamos szövegek felkutatása, elemzése, illetve bírálata a terminológia szempontjából

Mivel egy magyar politikai napilap számára készül a fordítás, kihagyjuk az EU Hivatalos Lapjának utalását a Bizottság idevonatkozó rendeletére.

Securing the EU energy supply

Trans-European networks show progress

Developing strong energy networks between Member States and third countries will secure the EU's energy supply. They will also contribute to economic and social cohesion and the functioning of the internal market will increase economic competitiveness and improve the possibilities for protecting the environment. So far, the EU has established 28 energy projects involving third countries and one natural gas project, the Algeria-Morocco-Spain pipeline, has just been completed. The degree of interconnection between the EU and the countries of Central and Eastern Europe and the Mediterranean basin is already relatively good but the Commission stresses that electricity links with the Mediterranean basin as well as electricity and natural gas pipelines with the Balkans and the Baltic regions must be established. Funding will be provided through existing resources and private funds. The EU could offer limited aid in the form of loans within the PHARE programme and through the European Investment Bank or as loan guarantees from the European Investment Guarantee Fund: COM(97) 125 fin.

Biztonságosabb energiaellátás az EU-ban Fejlődő európai hálózatok

Az Európai Unió tagországai és az EU-n kívüli államokat összekötő stabil energetikai hálózatok a jövőben biztosítani fogják az Európai Unió energiaellátását, ugyanakkor szorosabbra fűzi a tagállamok közötti társadalmi és gazdasági kapcsolatokat is. A belső piac működése pedig nemcsak a gazdaság versenyképességét növeli, hanem javítja a környezetvédelem lehetőségeit is. Az EU eddig 28 energiaprogramot indított útjára az EU-n kívüli országok bevonásával. Ezzel párhuzamosan nemrég fejeződött be az Algéria-Marokkó-Spanyolország csővezeték kiépítése. Bár az EU kapcsolatai Közép- és Kelet-Európával, valamint a földközi-tengeri térséggel viszonylag kielégítőnek mondhatók, az Európai Bizottság sürgeti, hogy hozzanak létre villamosenergia-hálózatot mind a földközi-tengeri országokkal, mind a balkán és a balti államokkal. Ez utóbbi két térség esetében földgázvezeték kiépítését is javasolja. Az ehhez szükséges pénzalapot részben már meglévő forrásokból, részben magántőke bevonásával biztosítják. Az EU kölcsönök formájában tud korlátozott mértékű segítséget nyújtani az Európai Beruházási Bank közreműködésével, illetve a PHARE-program keretében. Ezenfelül lehetőség nyílik az Európai Beruházási Garanciaalap bankgaranciáinak igénybevételére is.

2. Tartalomközpontú szöveg: újságcikk

Műfaj: Napilapban megjelent cikk

Retorikai cél: tájékoztatás és burkolt meggyőzés

Tananyag: A domináns és másodlagos retorikai cél

Conservative critic lined up against gas regulator

Energy clash

(The Guardian, August 3. 1994. A szöveg Brian Parkinson (IALS, Edinburgh) kéziratából származik.)

David Henoke

Westminster Correspondent

The Conservative chairman of the environment select committee who criticized Clare Spottiswoode, the £70,000-a-year gas regulator, has been appointed to a post which will lead to a direct clash with her over energy savings and gas bills.

John Gummer, the Environment Secretary, yesterday gave Robert Jones, former chairman of the committee, responsibility for energy conservation, including the controversial Energy Savings Trust, which is seeking £125 million funding via gas bills for schemes to help insulate homes for pensioners and the disabled.

Ms Spottiswoode, director general of gas supply for Ofgas, was questioned for two hours by Mr Jones and his Labour and Tory colleagues over the handling of her job in May.

During the hearing she was forced to defend her appointment, her relations with a senior civil servant and accusations that she had "besmirched" her predecessor's handling of her job. This followed allegations in the Guardian that she had compromised her independence by having too close a relationship with the Department of Trade and Industry and British Gas.

In the Commons, Robert Ainsworth, Labour MP for Coventry North-east, questioned her competence for the job under parliamentary privilege. She had accused Sir James McKinnon, her predecessor, of acting "illegally" in agreeing that the Energy Savings Trust could receive money raised through gas bills to promote insulation schemes. She later apologized.

Mr Jones, who was made a parliamentary under secretary at the Department of the Environment in last month's reshuffle, also made his views clear in April in a column for Energy Action magazine, published by Neighbourhood Energy Action, when he was chairman of the committee.

He warned: "The utilities will have to accept a considerable obligation through the workings of the regulators to fund investment in energy investment schemes. Some of these need to be directed to lower income groups but others need to be tailored to the fuel-complacent middle class, taking away with one hand and giving back in part ... with the other."

Mr Jones said yesterday that he regarded the work of the energy Savings trust as very important. He said he would be happy to meet Ms Spottiswoode at a formal occasion.

A konzervatív párt kritizálja a gázügyi kormánybiztost *Energiaválság a személycsere után?*

Fordította: Szöllősy Szilvia

Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, 2000

Robert Jones-t, a brit Környezetvédelmi Bizottság konzervatív párti elnökét, aki korábban bírálta az évente 70000 fontot kereső gázügyi kormánybiztost, Clare Spottiswoode-ot, olyan hivatalba helyezték, ami újabb konfliktushoz vezethet köztük az energia-megtakarítások és a gázzsámlák ügyében.

John Gummer, környezetvédelmi miniszter, tegnapi Robert Jones-t, a bizottság korábbi vezetőjét bízta meg az

energiamegtakarítási program irányításával. A megbízás kiterjed az Energiatakarékossági Alap (Energy Savings Trust) ügyeinek a kezelésére is. Az alapítvány 125 millió fontos tőkéjéből, melyet a gázzámlákra befizetett pénzekből gyűjtenek össze, idős embereknek és mozgássérülteknek nyújtanak segítséget lakásaik szigeteléséhez.

Spottiswoode asszonyt, az Ofgas felügyeleti szerv igazgatóját, Jones úr munkáspárti és konzervatív párti kollégáival együtt mintegy két órán keresztül faggatta májusi intézkedéseivel kapcsolatban. A meghallgatás alatt Spottiswoode-nak meg kellett védenie kinevezését, tisztáznia kellett egy magas rangú köztisztviselőhöz fűződő kapcsolatát, illetve felelni kellett azon vádakra, miszerint becsmérelte elődjének munkáját. Mindezek előzményeként a The Guardian című brit napilapban olyan állítások jelentek meg, miszerint Spottiswoode asszony a szakmai függetlenségét azzal veszélyeztette, hogy túl közeli kapcsolatot alakított ki az Ipari és Kereskedelmi Minisztériummal, valamint a British Gas vállalattal.

Az Alsóházban Robert Ainsworth, Coventry északkeleti választókeretének munkáspárti képviselője megkérdőjelezte Spottiswoode szakmai hozzáértését, és azt, hogy alkalmas-e olyan munkakör betöltésére, ami mentelmi joggal jár. Az asszony ugyanis azzal vádolta elődjét, James McKinnont, hogy törvényellenesen járt el, amikor elfogadta, hogy a gázzámlákra befizetett pénz egy részét az Energiatakarékossági Alaphoz irányítsák a hőszigetelési program támogatására. Később Spottiswoode elnézést kért ezen kijelentéséért.

Jones, akit a múlt havi átszervezések során környezetvédelmi államtitkárrá neveztek ki, még áprilisban, környezetvédelmi bizottsági elnökségének ideje alatt fejtette ki egyértelmű véleményét az Energy Action magazinban, mely magazint a Neighbourhood Energy Action nevű egyesület ad ki.

Ebben a cikkben Jones arra figyelmeztet, hogy a közműveknek a kormánybiztosok munkáján keresztül kötelezettséget kell vállalniuk, hogy bevételeikből meghatározott összeget elkülönítsenek az energiaszektor beruházásainak támogatására. A gázzsámlákat az energiával nem takarékoskodó középosztály anyagi lehetőségeihez kell igazítani, és az így befolyt többletbevételrel támogatnák az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező társadalmi csoportokat. Így amit egyik kezünkkel elveszünk, azt a másikkal visszaadjuk.

A volt bizottsági elnök tegnapi nyilatkozatában kifejtette: kiemelt fontosságúnak tartja az Energiatakarékossági Alap munkáját, és szívesen találkozna Spottiswoode-dal hivatalos körülmények között.

3. Felhívásközpontú szöveg: reklámszöveg

Műfaj: sajtóban megjelent hirdetés

Oktatás tárgya: a kohéziós eszközök

escape with Hertz from only £13 a day

When you're looking for a break from your daily routine, just rent a car from Hertz and experience that extra sense of freedom.

And, if you see a cheaper weekly-prepaid price for an identical rental from any other international car rental company, we promise to match it.

Call your travel agent or Hertz 24 hours a day on:

0990 90 60 90

www.hertz.com

Hertz

(The Mail on Sunday, July 19, 1998)

A magyarra fordított szövegben csupa nagybetűvel közöljük az elvégzett fordítástechnikai eljárásokat:

Szökjön el a Hertz-cel már akár nap 13 L-ért!

Ha szeretne már kilépni a hétköznapi megszokott ritmusából (SZÓRENDCSERE: „A MEGSZOKOTT HÉTKOZNAPOK RITMUSÁBÓL” HELYETT), megvan a megoldás (JUST FORDÍTÁSA FELMELÉSSEL): Kölsönözzön autót a **H**ertz-től, és öné a szabadság (JELENTÉSKIHAGYÁSOK A GONDOLATRITMUS MEGTARTÁSA ÉRDEKÉBEN)

Ha netán akadna olyan nemzetközi autókölcsönző vállalat, mely olcsóbb heti bérleti ajánlatot ad a mienkhez hasonló szolgáltatásokra, ígérjük, mi még lejjebb (BETOLDOTT FOKOZÁS, UTALÁS) visszük árainkat.

Hívja az utazási irodákat vagy a **H**ertz-t a nap 24 órájában!

0990 90 60 90

www.hertz.com

Hertz

(A The Mail on Sunday c. lapból, 1998. július 19.)

A magyar fordításban meghagytuk a nagyobb kezdőbetűket, sőt, sikerült minden bekezdésben azonos kezdőbetűt alkalmazni (formai kohézió). Mindez ritmust ad a szövegnek, illetve segíti a hirdetés memorizálását, ami nem egyszer a hirdető célja. Az egyes kohéziós eszköztípusok aránya változatlan, de a típusokon belül más-más eszköz kap nagyobb szerepet a forrásnyelvi, illetve a célnyelvi szövegben.

Például a kötőelemek közül a fordított szöveg első mondatába határozószót toldunk be, míg a második bekezdés kötőszavát felemeljük a tagmondat szintjére. A második bekezdés végén jelentés kihagyások árán őrizzük meg a gondolatritmust, a szöveg egyik legfontosabb kohéziós eszközét.

A 4. és 5. évfolyam "Angol-magyar szakfordítás" óráinak produktumaiból

Közreadja: Szomor Erika

1. A jog tárgykörébe tartozó szövegek

Az alábbiakban három, a jog tárgykörébe tartozó, de eltérő funkciójú szöveg fordítását adjuk közre, javítás nélkül, a hallgató által beadott változatban. E szövegcsoporthal a hallgatók feladata az volt, hogy *a szakmai területüktől eltérő, de ahhoz a jövőbeli munkájukban feltehetően / várhatóan kapcsolódó* szövegek fordítását készítsék el a szövegkörnyezet előzetes bemutatását követően.

1.szöveg

Tárgykör: jog

Funkciója: **Leíró** jellegű, tájékoztató, **hivatalos** szöveg

The Sources of English Law

(Riley, Alison 1991: English for Law. p.14.)

The courts are the interpreters and declarers of the law, the „sources” of law are therefore the sources to which the courts turn in order to determine what it is. Considered from the aspect of their sources, laws are traditionally divided into two main categories according to the solemnity of the form in which they are made. They may either be *written* or *unwritten*. These traditional terms are misleading, because the expression „written” law signifies any law that is formally *enacted*, whether reduced to writing or not, and the expression „unwritten” law signifies all *unenacted* law. For example, as will appear, judicial decisions are often reduced to writing in

the form of law reports, but because they are not formal enactments they are „unwritten” law.

Az angol jog forrásai

Fordította: Tarpataki Tamás

Környezetvédelmi és Tájgazdálkodási Intézet, 1999

A bíróságok a törvények kinyilvánítói és értelmezői, ezért a törvények magyarázása céljából a bíróságok a törvények forrásaihoz fordulnak. Eredetüket tekintve a törvényeket hagyományosan két kategóriába lehet sorolni megalkotásuk ünnepélyessége alapján. Lehetnek *írottak* és *íratlanok*. Ezek a hagyományos kifejezések félrevezetők, mert az „írott” kifejezés jelenthet bármely hivatalosan beiktatott törvényt, függetlenül attól, hogy valóban leíratott-e vagy se; míg az „íratlan” kifejezés jelöl minden be nem iktatott törvényt. Például, mint az majd a későbbiekből kitűnik, a bírói végzéseket gyakran törvényszéki jelentések formájában írásba foglalják, de mivel nem hivatalosan beiktatott törvények, ezért íratlan törvénynek számítanak.

2.szöveg

Tárgykör: jog, bírósági végzésből tényállás ismertetése, részlet

Funkciója: **utasítást adó** szövegbe ágyazott **leíró** részlet

Tyrer Case: Judgement

(European Court of Human Rights, 25 April 1978, Series A, No. 26)

The applicant's punishment

9. Mr. Anthony M. Tyrer, a citizen of the United Kingdom born on 21 September 1956, is resident in Castletown, Isle of Man. On 7 March 1972, being then aged 15 and of previous good character, he pleaded guilty before the local juvenile

court to unlawful assault occasioning actual bodily harm to a senior pupil at his school. The assault committed by the applicant in company with three other boys, was apparently motivated by the fact that the victim had reported the boys for taking beer into the school, as a result of which they had been caned. The applicant was sentenced on the same day to three strokes of the birch in accordance with the relevant legislation. See paragraph 11 below.

He appealed against sentence to the Staff of Government Division of the High Court of Justice of the Isle of Man. The appeal was heard and dismissed on the afternoon of 28 April 1972(the court considered that an unprovoked assault occasioning actual bodily harm was always very serious and there were no reasons for interfering with the sentence. The court had ordered the applicant to be medically examined in the morning of the same day and had before it a doctor's report that the applicant was fit to receive the punishment.

A kérelmező büntetése

Fordította: Kovács Gergely

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, 2000

9. Anthony M. Tyrer, az Egyesült Királyság állampolgára, született 1956. szeptember 21-én, a Man szigeti Castletown lakosa. 1972. március 7-én, akkor 15 éves korában, büntetlen előéletüként bűnösnek vallotta magát a helyi fiataikorúak bírósága előtt könnyű testi sértést okozó támadásban, melyet egy felsőéves tanuló ellen követett el az iskolában. A támadást, melyet a kérelmező három fiú iskolatársával együtt követett el, nyilvánvalóan az a tény motiválta, hogy az áldozat jelentést tett arról, hogy a fiúk sört vittek be az iskolába, és ezért megvesszőzték őket. A kérelmezőt ugyanazon napon három vesszőütésre ítélték a tárgyra vonatkozó jogszabály alapján. (Lásd 11. bekezdés alább)

A kérelmező fellebbezett a büntetés ellen a Man szigeti Főpolgári Bíróság Kormányzati Osztályánál. A fellebbezést meghallgatták, majd elutasították 1972. április 28-án délután, mert a bíróság úgy találta, hogy az indokolatlan támadás, mely könnyű testi sértést okoz, mindig is igen súlyos vétségnek számított, ezért nem volt alapja a büntetés megváltoztatásának. A bíróság elrendelte, hogy a kérelmezőt orvosi vizsgálatnak vessék alá a büntetés végrehajtásának reggelén, mely meg is történt, és az orvosi jelentés igazolta, hogy a kérelmező alkalmas arra, hogy végrehajtsák rajta a büntetést.

3.szöveg

Tárgykör: jog, jogi eljárás ismertetése újságcikk formájában

Funkció: **leíró, tájékoztató** szöveg

Home to prison

(Extract from the Independent, in: Riley, Alison 1991: English for Law. p. 157)

BRUSSELS - A convention signed here yesterday should mean that the 26 Britons wanted in Belgium in connection with the 1985 Heysel football riot would be allowed to serve jail sentences in Britain if they are convicted here, **David Ushborne** writes.

The accord, signed by 10 states, including Britain and Belgium, guarantees that people convicted in an EC state other than their own will have the right to serve their sentence in their home country.

The Belgian Justice Minister, Jean Gol, confirmed that the convention would apply to the wanted Britons if they are finally tried. "There would be no problem if these people wanted to do their term in the UK", he said.

A similar convention on the transfer of convicts already exists in the 21-member Council of Europe, but has never been ratified by Belgium.

Belgian efforts to extradite the 26 Britons suffered a serious set back three months ago when the case failed in the high court because of a legal technicality. Proceedings have now been resumed.

Otthoni börtönbe

Fordította: Szemán Adrienn

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, 2000

BRÜSSZEL - A tegnap aláírt megállapodás értelmében lehetővé válik, hogy az a 26 brit állampolgár, akiket az 1985-ös heyseli futballmeccs utáni zavargások miatt köröznék Belgiumban, börtönbüntetését Nagy-Britanniában töltsék le, amennyiben Belgiumban ítélik el őket, tudtuk meg **David Ushborn**-tól.

Az egyezmény, amelyet 10 ország, köztük Nagy-Britannia és Belgium is aláírt, biztosítja a jogot minden olyan elítélt számára, akit az Európai Közösségek területén, de nem saját országában állítanak bíróság elé, hogy büntetését saját országában tölthesse le.

A belga igazságügy miniszter, Jean Gol megerősítette, hogy a megállapodás a körözött britekre is vonatkozik, amennyiben végül is bíróság elé állítják őket. "Nem okozna gondot, amennyiben ezek az emberek Angliában szeretnék letölteni a büntetésüket." - nyilatkozta.

A 21 tagú Európa Tanácsban már létezik egy hasonló egyezmény az elítéltek átadásáról, Belgium azonban ezt nem iktatta törvénybe.

Belgium erőfeszítéseit a 26 brit kiadatásával kapcsolatban jelentősen hátráltatta, hogy három hónappal ezelőtt a Legfelsőbb Bíróság előtt az eset alaki hibák miatt megbukott. A bírósági eljárás most újra folytatódik.

2. A környezetvédelem tárgykörébe tartozó szövegek

Az alábbiakban három, a környezetvédelem tárgykörébe tartozó, eltérő funkciójú szöveg fordítását adjuk közre. Az első szöveg esetében egy azonos szakterületet képviselő hallgató fordítását ismertetjük, a másodikban az előző témájához kapcsolódó, de más szakterületről jövő hallgató produktumát, a harmadikban ismét egy azonos szakterületet képviselő hallgató fordításával ismerkedhetünk meg. A fordításokat javítás nélkül, a hallgatók által beadott formában közöljük.

1. szöveg

Tárgykör: környezetvédelem

Funkció: szakmapolitikai **hivatalos** szöveg, a környezeti tudatosság erősítése

The Ozone Success Story

(UNEP, (1996) Action on Ozone. In: Global Environmental Outlook. (1998) p.124.)

The protection of the Earth's ozone layer is one of the most inspiring stories in the annals of environmental diplomacy. The thinning of the protective ozone layer poses a great danger to the health and well-being of people and ecosystems around the world: it threatens human skin, eyes and immune systems(damages plants and animals(and poses unknown hazards to the planet's climate. To halt this thinning, action against a range of highly diverse (and profitable) industrial chemicals is required, chemicals that have helped to bring what are now commonplace products into the homes of millions - refrigerators, aerosol sprays, insulating and furniture foams. The action has brought onto the global stage a vast array of players: scientists, industrialists and diplomats, all working together in pursuit of a common goal - the protection of the

ozone layer. It is a story of painstaking investigations, courageous decisions, hard-fought negotiations, and last-minute compromises. And it is not yet over.

This success story of international environmental diplomacy was possible because science and industry, stimulated by the clear objectives of the Montreal Protocol, have been able to develop and commercialise alternatives to ozone-depleting chemicals. The 1995 Vienna meeting marked the end of the initial phase of the ozone regime, which concentrated on identifying ozone-depleting substances, agreeing on control measures, and phasing out substances in industrialised countries. Attention is now turning increasingly to issues of implementation in developing countries and countries with economies in transition, and to dealing with new emerging problems such as the first cases of non-compliance and the growth in illegal trade.

Az ózon sikertörténete

Fordította: Kosztra Barbara

Környezetgazdálkodási Intézet, 2000

A földi ózonréteg megvédése a nemzetközi környezeti diplomácia krónikájának egyik leginkább lelkesítő fejezete. A védő ózonréteg elvékonyodása komolyan veszélyezteti az emberi jólétet és az egész földi ökoszisztémát, veszélyes az emberi bőrre, szemre és immunrendszerre, károsítja a növényeket és az állatokat, és ismeretlen veszélyt jelent bolygónk éghajlatára. Hogy a vékonyodás folyamatát megállíthassuk, sokféle (és gyakran nagy nyereséggel előállítható) ipari vegyi anyag ellen kell akcióba lépni. Ezek a vegyszerek milliók otthonába segítettek eljuttatni olyan, ma már általánosan elterjedt termékeket, mint a mélyhűtők, aeroszol spray-k, szigetelőhabok és bútorszivacsok. Az akció során szereplők hosszú sora lépett a globális színpadra: kutatók, iparosok és diplomaták működtek együtt egyetlen

közös cél, az ózonréteg megóvása érdekében. Alapos kutatások, bátor döntések, küzdelmes egyeztetések és utolsó pillanatban létrejött kompromisszumok története ez. És még nem ért véget.

A nemzetközi környezetvédelmi diplomácia e sikere annak köszönhető, hogy a Montreali Jegyzőkönyvben világosan kifejezett célok által ösztönözve a tudomány és az ipar képes volt kifejleszteni és forgalomba hozni az ózont károsító szereket helyettesítő vegyi anyagokat. Az 1995-ös bécsi találkozóval fejeződött be az ózon program első része, melynek során azonosították az ózont károsító vegyi anyagokat, megegyeztek a korlátozó intézkedésekben, és ezeket az anyagokat a fejlett országokban kivonták a forgalomból. A figyelem most az intézkedéseknek a fejlődő és átalakuló iparú országokban történő bevezetésére irányul, ezen kívül újonnan felmerülő problémák, az engedetlenség, és az illegális kereskedelem növekedése felé fordul.

2. szöveg

Tárgykör: környezetvédelem

Funkció: **utasítást adó** szöveg, nemzetközi egyezmény

Montreal Protocol on substances that deplete the ozone layer

(in: Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium (1989): Magyar részvételű nemzetközi egyezmények. p. 122)

The Parties to this Protocol,

Being Parties to the Vienna Convention for the protection of the ozone layer,

Mindful of their obligation under that Convention to take appropriate measures to protect human health and the environment against adverse effects resulting or likely to result from human activities which modify or are likely to modify the ozone layer,

Recognising that world-wide emissions of certain substances can significantly deplete or otherwise modify the ozone layer in a manner that is likely to result in adverse effects on human health and the environment, ...

Article 2: Control measures

1. Each Party shall ensure that for the twelve-month period commencing on the first day of the seventh month following the date of the entry into force of this Protocol, and in each twelve-month period thereafter, its calculated level of consumption of the controlled substances in Group I of Annex A does not exceed its calculated level of consumption in 1986. By the end of the same period, each Party producing one or more of these substances shall ensure that its calculated level of production of the substances does not exceed its calculated level of production in 1986, except that such level may have increased by no more than ten per cent based on the 1986 level. Such increase shall be permitted only so as to satisfy the basic domestic needs of the Parties operating under Article 5 and for the purposes of industrial rationalisation between Parties.

Montreali Jegyzőkönyv az ózonréteget lebontó anyagokról

Fordította: Salát Anita

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, 1998

A Jegyzőkönyv Részesei,

Lévén Részesei az Ózonréteg védelmére létrejött Bécsi Egyezménynek,

Tekintettel az Egyezménnyel járó abbéli kötelezettségüknek, hogy megteszik a megfelelő intézkedéseket az emberi egészség és a környezet védelmére azokkal a kedvezőtlen hatásokkal szemben, melyek olyan

emberi tevékenységből erednek, illetve eredhetnek, melyek megváltoztatják, illetve megváltoztathatják az ózonréteget,

Felismerve, hogy bizonyos anyagok világméretű kibocsátása jelentősen elvékonyíthatja vagy megváltoztathatja az ózonréteget olyan módon, hogy az veszélyt jelenthet az emberi egészségre és környezetre, ...

2. cikk: Ellenőrző intézkedések

A Szerződő Felek biztosítják, hogy a jelen jegyzőkönyv hatályba lépését követő hetedik hónap első napjától számított tizenkét hónapban és az azt követő tizenkét hónapos időtartamok alatt az A melléklet I. csoportjában szereplő ellenőrzött anyagok felhasználásának számított szintje nem haladja meg az 1986-os felhasználás számított szintjét. Ugyanezen időszak végére a fent említett anyago(ka)t kibocsátó Szerződő Felek biztosítják, hogy az anyagok kibocsátásának számított szintje nem haladja meg az 1986-os kibocsátás számított szintjét, kivéve, ha a számított szintemelkedés több, mint 10% az 1986-os szinthez viszonyítva. Ekkora emelkedés csak akkor engedhető meg, ha az 5. cikk meghatározása alá tartozó Szerződő Felek alapvető szükségleteinek kielégítését szolgálja, illetve amennyiben a Szerződő Felek közötti ipari racionalizálás a célja.

3. szöveg

Tárgykör: környezetvédelem

Funkció: kifejezetten információt adó, **tájékoztató** szöveg laikusok és szakemberek számára egyaránt, akik látogatást tesznek az Egyesült Királyság Környezetvédelmi, Közlekedési és Területfejlesztési Minisztériumának honlapján.

Air Pollution Information System

(<http://www.press.detr.gov.uk/0006/0427.htm>)

Levels of air pollution are described as "low", "moderate", "high", and "very high". The classifications were chosen on the basis of effects on health. The "low" band for each pollutant covers levels up to the air quality standard set in the National Air Quality Strategy. These standards are based on the best available consensual view of medical and scientific experts on the UK Expert Panel on Air Quality Standards.

The breakpoints between the "moderate", "high" and "very high" bands were recommended by the Department of Health's Committee on the Medical Effects of Air Pollutants (COMEAP). This Committee was established by the Chief Medical Officer in 1992 to assess and advise Government on the effects upon health of air pollutants.

Ozone is described as high when hourly averages exceed 90 parts per billion (ppb). Particulates are described as moderate when the 24-hour running average exceeds 50 micrograms per cubic meter (($\mu\text{g}/\text{m}^3$)). Full details of the bands for all the pollutants are available on the DETR website.

A brit levegőminőségi információs rendszer

Fordította: Malatinszky Ákos

Környezetgazdálkodási Intézet, 2000

Az Egyesült Királyság területén alkalmazott levegőszennyezettségi osztályok a következők: alacsony, közepes, magas és nagyon magas. Ezt az osztályozási rendszert az egészségre gyakorolt káros hatás alapján állították fel. Az alacsony levegőminőségi osztályba tartozó levegőben valamennyi szennyezőanyag koncentrációja alatta marad a Nemzeti Levegőminőségi Stratégiában rögzített

levegőminőségi határértéknek. Ezeket a határértékeket az Egyesült Királyság Levegőminőségi Határértékeket Megállapító Szakértői Csoportjának orvosi illetve tudományos szférából érkezett szakemberei együttesen állapítják meg.

A közepes, magas, és nagyon magas kategóriák határértékeit a brit Egészségügyi Minisztérium Levegőszennyező Anyagok Egészségi Hatásait Vizsgáló Bizottságának (Committee on the Medical Effects of Air Pollutants - COMEAP) javaslatai alapján állapították meg. Ezt a bizottságot 1992-ben hozta létre az Országos Tisztviselő-Főorvosabból a célból, hogy felmérje a levegőszennyező anyagok egészségre gyakorolt káros hatásának mértékét, s ezzel segítse a kormány munkáját.

A felszín közeli ózon koncentrációja magas, ha az egy óras átlag meghaladja a 90 ppb-t. A szilárd részecskék koncentrációja közepes, ha a 24-órás átlag meghaladja az 50 mikrogramm per m³-t. A levegőszennyező anyagokra vonatkozó határértékek a brit Környezetvédelmi, Közlekedési és Területfejlesztési Minisztérium honlapján találhatóak meg.

Példa a német képesítő fordítások legszebb megoldásaiból

Közreadja: Dr. Kránicz Imre

Miért szép?

Bevezetés

A SZIE Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán 20 év óta folyik szakfordítóképzés. A szakfordító hallgatóknak az államvizsgára 18-20 oldal terjedelmű képesítő fordítást kell benyújtaniuk. A fordítások témái, amelyek általában a szakirányon benyújtandó diplomamunkához kapcsolódnak, igen változatosak. Megtaláljuk köztük a pénzteremtés elméletét és a levéltetvek kártételét, a Neuer Markt tőzsdei szabályzatát és a spárgatermesztést, de megismerkedhetünk az interjúkészítés rejtelseivel és a gyógynövények auditálásának jogi vonatkozásaival is, amikor a német-magyar fordításokat lektoráljuk. Most két olyan tehetséges hallgató fordításából szeretnék rövid szemelvényeket elemezni, akik 2000 júniusában államvizsgáztak.

1. Szemelvény

Kovács Dóra, a KTI hallgatója a Buchennaturwaldreservate - unsere Urwälder von morgen (LÖBF-Jahresbericht 1988, 134-138. p.) című cikket A jövő őserdői: a természetes bükkerdő-rezervátumok címmel fordította magyarra.

A német nyelvű szemelvény (136-137. oldal)

Lebensraumvielfalt

Durch die gezielte Auswahl repräsentativer Waldgesellschaften als Naturwaldreservate¹ und das abgestimmte Vorgehen der Forstverwaltungen in den einzelnen Bundesländern² wird die Forderung nach Lebensraumvielfalt beachtet. Mit den 659 Naturwaldreservats-Flächen mit einer Gesamtfläche von ca. 24.000 ha (Durchschnittsgröße 36 ha) besteht in der Bundesrepublik eine gesicherte Grundsstruktur³.

A fordítás (7-8. oldal)

Az élőhely sokrétősége

Amikor a szakemberek kiválasztották azokat a reprezentatív erdőtársulásokat, amelyeket természetes erdőrezervátumokká nyilvánítottak¹, figyelembe vették az élőhely sokrétőségének követelményét is, és az egyes tartományok erdőfelügyelőségei is ennek megfelelően és egymással összehangoltan jártak el². Németország területén 659 természetes erdőrezervátum található, ezek összterülete 24.000 ha (egyenként átlagosan 36 ha területet foglalnak el), ami már stabil alapszerkezetet biztosít³.

Genetische Vielfalt

Hohe genetische Vielfalt ist günstig für die Anpassung einer Population an veränderte Umweltbedingungen⁴. Bei Walddbaum populationen. ist die Anpassungsfähigkeit an veränderte Umweltbedingungen von hoher Bedeutung⁵, denn als vergleichsweise langlebige Organismen sind sie mit unterschiedlichsten Umweltveränderungen konfrontiert⁶.

Generhaltung ist deshalb ein wichtiges Ziel der Waldbewirtschaftung./Naturwaldreservate mit einer über lange Zeiträume gespreizten Naturverjüngung und natürlichen Ausscheidungsprozessen⁷ übernehmen hier eine wichtige Funktion. Erste Untersuchungen zur genetischen Variation in Buchenwaldnaturreservaten aus Baden-Württemberg und Bayern (HUSSENDÖRFER und KONNERT) ergeben im Vergleich zu Wirtschaftswäldern noch keine gesicherten Unterschiede⁸. Die Naturwaldreservate sind auch nach 30 Jahren natürlicher Entwicklung noch sehr stark durch die Bewirtschaftung in der Vergangenheit geprägt⁹.

Genetikai sokszínűség

Ha változatos egy populáció génállománya, az megkönnyíti számára a megváltozott környezeti feltételekhez való alkalmazkodást⁴. Az erdők esetében nagyon fontos, hogy képesek legyenek alkalmazkodni a megváltozott környezethez, mivel a fák viszonylag sokáig élnek, és hosszú életük során környezetükben rengeteg változás mehet végbe⁶.

Az erdőgazdálkodásnak ezért fontos célja az erdők génállományának megőrzése. Ebben nagy szerep jut a természetes erdőrezervátumokban hosszú idő alatt végbemenő természetes megújulásnak⁷ és a természetes kiválasztódás folyamatának. Az első vizsgálatok, amelyeket Baden-Württemberg és Bajorország természetes bükkerdőrezervátumaiban végeztek a genetikai változatosság felmérésére (HUSSENDÖRFER és KONNERT), még nem mutattak ki szignifikáns különbségeket a természetes erdőrezervátumok és a gazdasági erdők génkészlete között⁸. Előbbiekben még most is világosan kivehetők a múltban végzett erdőgazdálkodás nyomai, noha már 30 éve nem vonatkoznak bele természetes fejlődésükbe⁹.

1. A hallgató ebben a tagmondatban lexikai betoldást (szakértők), grammatikai felemelést (durch die gezielte Auswahl - amikor kiválasztották) alkalmazott.

2. Szintén grammatikai felemelés teszi gördülékennyé a tagmondatot: das abgestimmte Vorgehen der Forstverwaltungen - az erdőfelügyelőségek összehangoltan jártak el.

3. Lexikai betoldás: in der Bundesrepublik - Németország területén; grammatikai felemelés: besteht eine gesicherte Grundstruktur - ami stabil alapszerkezetet biztosít.

4. Kétszeres grammatikai felemelés: hohe genetische Vielfalt - ha változatos egy populáció génállománya, ist günstig für die Anpassung - az megkönnyíti az alkalmazkodást.

5. Szintén grammatikai felemelés: ist die Anpassungsfähigkeit von hoher Bedeutung - fontos, hogy képesek legyenek alkalmazkodni.

6. Szintén grammatikai felemelés és konkretizálás: denn als vergleichsweise langlebige Organismen sind sie - mivel a fák viszonylag sokáig élnek.

7. Grammatikai áthelyezés: Naturwaldreservate mit einer über lange Zeiträume gespreizten Naturverjüngung - a természetes erdőrezervátumokban hosszú idő alatt végbemenő természetes megújulásnak.

8. Grammatikai felemelés: Erste Untersuchungen zur genetischen Variation - Az első vizsgálatok, amelyeket ...végeztek.

9. Antoním fordítás és grammatikai felemelés: nach 30 Jahren natürlicher Entwicklung - noha már 30 éve nem avatkoznak bele természetes fejlődésükbe.

Az első fordításban tehát a hallgató számos fordítástechnikai eljárást alkalmazott, hogy a lefordított szöveg gördülékeny legyen, ugyanakkor az információkat is tökéletesen közvetítse. Figyelemre méltó, hogy az alkalmazott fordítástechnikai eljárások többsége a grammatikai szerkezet változtatásával kapcsolatos.

2. Szemelvény

Vasa László a Die wirtschaftliche Entwicklung Kazahstans 1992-1998 (Andreas Heinrich, Osteuropawirtschaft 44. Jhg. 3, 1999, S. 257-273.) című cikket Kazahsztán gazdasági fejlődése 1992 és 1996 között címmel fordította magyarra.

A német nyelvű szemelvény (259-260. oldal)

Die Initiierung von Sofortmaßnahmen im Mai 1993¹ sollte eine Optimierung des Staatsbudgets² durch Ausgabekürzungen, die Durchsetzung von Steuereinnahmen und die Kürzung von Subventionen erreichen. Gleichzeitig sollte die Entwicklung der Marktbeziehungen fortgesetzt und der Wirtschaftsumbau mit staatlicher Hilfe³ gelenkt werden. Folgende Maßnahmen waren vorgesehen:

-Erschließung des Rohstoffsektors durch Auslandskapital⁴: Dazu wurde Mitte 1992 die Nationale Agentur für ausländische Investitionen zur Bearbeitung und Genehmigung von Investitionsprojekten⁵ gegründet. Kazachstan verlangt⁶ bei solchen Projekten einen Anteil am Gewinn bzw. an der Fördermenge sowie die Beteiligung des Investors an der

Erschließung der jeweiligen Region bezüglich der Infrastruktur, des Umweltschutzes, der Errichtung von Sozialeinrichtungen und des Aufbaus einer verarbeitenden Industrie.

-Aufbau einer verarbeitenden Industrie::Zur Vermeidung einer einseitigen Strukturentwicklung⁷ und zur Schaffung von Arbeitsplätzen⁸ soll die Verarbeitung der heimischen Rohstoffe in Kazachstanselbst erfolgen⁹.

A fordítás (5. oldal)

Az 1993 májusában kezdeményezett gyors intézkedések célja az volt¹, hogy a kiadások lefaragásával, az adóbevételek realizálásával és az állami támogatások csökkentésével az állami költségvetést egyensúlyba hozzák². Ezzel egyidejűleg kellett volna folytatni a piaci kapcsolatok fejlesztését és az államilag támogatott gazdaságátalakítást³. A következőintézkedéseket helyezték kilátásba:

-A nyersanyagsektor megnyitása a külföldi tőke előtt⁴: 1992 közepén ebből a célból hozták létre a Külföldi Befektetések Nemzeti Ügynökségét, melynek feladata a befektetési projektek kidolgozása és engedélyezése⁵. Kazahsztán ilyen projektek esetében anyereség, illetve a kitermelt mennyiség egy részére igényt tart, továbbá elvárja⁶ a befektető hozzájárulását az adott régió infrastrukturális fejlesztéséhez, környezetvédelméhez, szociális létesítményeinek létrehozásához, valamint a feldolgozóipar kiépítéséhez.

A feldolgozóipar kiépítése: az egyoldalú gazdaságszerkezeti fejlődés elkerülése és a munkahelyteremtés érdekében Kazahsztánon belül kell megoldani a hazai nyersanyagok feldolgozását.

1. A fordító grammatikai cserét és felemelést alkalmazott: *die Initierung von Sofortmaßnahmen im Mai 1993 sollte - az 1993 májusában kezdeményezett gyorsintézkedések célja az volt.*

2. Grammatikai csere és felemelés: *eine Optimierung des Staatsbudgets - az állami költségvetést egyensúlyba hozzák.*

3. Prepozitív grammatikai áthelyezés: *der Wirtschaftsumbau mit staatlicher Hilfe - az államilag támogatott gazdaságátalakítás.*

4. Logikai kiterjesztés: *Erschließung des Rohstoffsektors durch Auslandskapital - a nyersanyagsektor megnyitása a külföldi tőke előtt.*

5. Grammatikai felemelés: *zur Bearbeitung und Genehmigung von Investitionsprojekten - melynek feladata a befektetési projektek kidolgozása és engedélyezése.*

6. Jelentések betoldása: *verlangt einen Anteil - igényt tart és elvárja.*

7. Jelentések betoldása: *Strukturentwicklung - gazdaságszerkezeti fejlődés.*

8. Jelentések összevonása és betoldása: *zur Schaffung von Arbeitsplätzen - munkahelyteremtés.*

9. Logikai kiterjesztés: *soll die Verarbeitung erfolgen - kell megoldani a feldolgoást.*

Ennek a szövegnek a fordítása során szintén dominálnak a grammatikai jellegű átváltási műveletek, de gyakran használ a hallgató betoldást és kiterjesztést is, hogy a forrásnyelvi információkat hiánytalanul közvetíthesse a célnyelvi olvasónak.

Értékelés

A címben feltett kérdés szokatlan, hiszen irodalmi fordításokra szoktuk mondani, hogy *szép*: szakfordításokra inkább azt, hogy *jó* vagy *kiváló* vagy *teljes mértékben adekvát / ekvivalens*. Lehet-e tehát *szép* egy szakfordítás? A fent bemutatott fordítások során a hallgatók elvégezték mindazokat a fordítástechnikai műveleteket, amelyek szükségesek voltak ahhoz, hogy a fordítás során az információk a célnyelvi normáknak megfelelő szabatos, ugyanakkor gördülékeny stílusban kerüljenek a célnyelvi olvasó elé. A gördülékeny, idegenszerűségtől mentes szaknyelvi stílus pedig szép (bár a szaknyelvi szövegekben az esztétikai funkció a referenciális funkció kiteljesítését segíti).

Megjegyzendő, hogy az elvégzett fordítási műveletek jelentős része grammatikai jellegű volt. Szépirodalmi szövegeknél lehet, hogy más arányt találnánk, de ezt a kérdést külön kellene megvizsgálnunk. Az itt bemutatott szemelvények alapján úgy tűnik, hogy a németről magyarra történő szakfordítás „szépségének” záloga feltehetően a grammatikai átváltások kellő mértékű használata.

Mindkét hallgató magas színvonalon oldotta meg a vállalt nehéz feladatot: ezt mind a külső, mind a belső lektor elismerte. Számomra nagy megtiszteltetés és szerencse volt, hogy mindkét hallgatót én is taníthattam.

Az "Irodalmi szemelvények fordításának összehasonlító elemzése" című tantárgy produktumaiból

Közreadja: Dróth Júlia

Első hallásra talán furcsának tűnik, hogy egy mezőgazdasági-gazdasági tudományokat oktató egyetemen szépirodalmi művekkel is foglalkoznak a hallgatók. Egyetemünk "universitas" jellege s hallgatóink érdeklődése azonban ezt is lehetővé teszi. A tárgy két éves múlta tekint vissza, s máris igen hasznosnak bizonyult: a hallgatók nagy lelkesedéssel, erőfeszítéssel készülnek óráról órára, s a 4., 5. évfolyamon már tapasztaljuk, hogy az angol-magyar fordítástechnika órákon sokkal nagyobb rálátásuk van az idegen nyelvű szövegek megközelítésére, mint évfolyamtársaiknak. (E kötetben erről tanúskodnak Szemán Adrienn és Kovács Gergely fordításai a 4. és 5. évfolyam példatárában.)

Tanszékünk kiadványát egy politikailag korrekt esti mesével zárjuk. A PC nyelvezet a regiszter egyik sajtószerű típusa, melynek használatát ma a nyugati világ elvárja a hivatalos szövegek írójától - fordítójától. Egy kicsit el is túloztuk a dolgot, hogy mindenki biztosan értse, miről is van szó.... Jó szórakozást kívánunk!

Little Red Riding Hood

(Garner, J. F. 1994. *Politically Correct Bedtime Stories*. New York: Maxwell Macmillan International, pp. 1-4)

There once was a young person named Red Riding Hood who lived with her mother on the edge of a large wood. One

day her mother asked her to take a basket of fresh mineral water to her grandmother's house - not because this was womyn's work, mind you, but because the deed was generous and helped engender a feeling of community. Furthermore, her grandmother was not sick, but rather was in full physical and mental health and was fully capable of taking care of herself as a mature adult.

So Red Riding Hood set off with her basket through the woods. Many people believed that the forest was a foreboding and dangerous place and never set foot in it. Red Riding Hood, however, was confident enough in her own budding sexuality that such obvious Freudian imagery did not intimidate her.

On the way to Grandma's house, Red Riding Hood was accosted by a wolf, who asked her what was in her basket. She replied, "Some healthful snacks for my grandmother, who is certainly capable of taking care of herself as a mature adult."

The wolf said, "You know, my dear, it isn't safe for a little girl to walk through these woods alone."

Red Riding Hood said, "I find your sexist remark offensive in the extreme, but I will ignore it because of your traditional status as an outcast from society, the stress of which has caused you to develop your own, entirely valid, worldview. Now, if you'll excuse me, I must be on my way."

Red Riding Hood walked on along the main path. But, because his status outside society had freed him from slavish adherence to linear, Western-style thought, the wolf knew a quicker route to Grandma's house. He burst into the house and ate Grandma, an entirely valid course of action for a carnivore such as himself. Then, unhampered by rigid, traditionalist notions of what was masculine or feminine, he put on Grandma's nightclothes and crawled into bed.

Red Riding Hood entered the cottage and said, "Grandma, I have brought you some fat-free, sodium-free snacks to salute you in your role of a wise and nurturing matriarch."

From the bed, the wolf said softly, "Come closer, child, so that I might see you."

Red Riding Hood said, "Oh, I forgot you are as optically challenged as a bat. Grandma, what big eyes you have!"

"They have seen much, and forgiven much, my dear."

"Grandma, what a big nose you have - only relatively, of course, and certainly attractive in its own way."

"It has smelled much, and forgiven much, my dear."

"Grandma, what big teeth you have!"

The wolf said, "I am happy with who I am and what I am," and leaped out of bed. He grabbed Red Riding Hood in his claws, intent on devouring her. Red Riding Hood screamed, not out of alarm at the wolf's apparent tendency toward cross-dressing, but because of his willful invasion of her personal space.

Her screams were heard by a passing woodchopper-person (or log-fuel technician, as he preferred to be called). When he burst into the cottage, he saw the melee and tried to intervene. But as he raised his ax, Red Riding Hood and the wolf both stopped.

"And just what do you think you're doing?" asked Red Riding Hood.

The woodchopper-person blinked and tried to answer, but no words came to him.

"Bursting in here like a Neanderthal, trusting your weapon to do your thinking for you!" she exclaimed. "Sexist! Speciesist! How dare you assume that womyn and wolves can't solve their own problems without a man's help!"

When she heard Red Riding Hood's impassioned speech, Grandma jumped out of the wolf's mouth, seized the woodchopper-person's ax, and cut his head off. After this ordeal, Red Riding Hood, Grandma and the wolf felt a certain commonality of purpose. They decided to set up an alternative household based on mutual respect and cooperation, and they lived together in the woods happily ever after.

Piroska és a farkas

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy Piroska nevű ifjú személy, aki az édesanyjával egy hatalmas erdő szélén lakott. Egy szép napon az édesanyja megkérte Piroskát, hogy vigyen egy kosár friss gyümölcsöt és ásványvizet a nagymamájának. Persze nem azért, mert ez - mint ahogy sokan feltételezik - női munka, hanem azért, mert e cselekedet a maga nemében nagylelkű, és a közösségi érzés erősödését okozza. Továbbá a nagymama nem volt beteg, hanem kiváló testi és lelki egészségnak örvendett, és érett, tapasztalt felnőttként teljes mértékben képes volt ellátni önmagát.

Így Piroska fölkerekedett, és kosarával a kezében nekivágott az erdőnek. Sok ember azt gondolja, hogy az erdő veszélyes hely, és ott csak valami rossz történhet, így soha be nem teszi a lábát oda. Piroskának azonban erőt adott az ébredő nemi öntudata, és a fenti, nyilvánvalóan freudi képzettársítás nem félemlítette meg.

Miközben a nagymama házához tartott, elébe állt a farkas, és azt kérdezte:

- Mi van a kosaradban?

- Egészséges uzsonna a nagymamámnak, aki érett, tapasztalt felnőttként képes ellátni önmagát.

Erre azt mondta a farkas:

- Tudod, kedvesem, a magadfajta kislányoknak nem biztonságos ebben az erdőben egyedül kószálni.

De Piroska így válaszolt:

- Végtelenül gorombának találok a nemi megkülönböztetésnek ezt a fajtáját, de nem tulajdonítok neki jelentőséget, mert tekintettel vagyok az ön örökös társadalmi helyzetére, a kitaláltosságra, a stresszre, ami miatt kialakult az ön egyéni, teljesen indokolt világnézete. Most, ha megbocsájt, mennem kell.

Piroska ment, mendegélt az erdei ösvényen. De a farkas - mivel a társadalmon kívüli helyzete megszabadította a földhözragadt nyugati gondolkodásmód kötelékeitől - ismert egy rövidebb utat a nagymama házához. Berontott a házba, és felfalta nagymamát, ami teljesen indokolt cselekedet az efféle húsevőtől. Ezután - mivel a férfi és női dolgok merev, konzervatív értelmezése őt nem korlátozta - fölvette a nagymama hálóingét, és ágyba bújt.

Piroska megérkezett a házikóba, és így szólt:

- Nagymama, hoztam egy kis zsír- és nátriumszegény ennivalót, hogy így köszöntselek mint bölcs, nagybecsű asszonytságot.

A farkas mézes-mázos hangon válaszolt az ágyból:

- Gyere közelebb, kislányom, hogy jobban láthassalak!

- Ó, majd elfelejtettem, hogy a látás számodra olyan kihívást jelent, akár egy denevérnek. Nagymama, milyen nagy a szemed! - csodálkozott Piroska.

- Sokat látott, és sokat megbocsájtott az már, kedvesem!

- Nagymama, milyen nagy az orrod! Persze ez csak viszonyítás kérdése, amúgy a maga módján egészen csinos - tette hozzá.

- Az én orrom már sokat szimatolt, és sokat megbocsájtott, kedveském.

- És nagymama, milyen nagyok a fogaid!

A farkas így válaszolt:

- Vagyok, aki vagyok.

Azzal kiugrott az ágyból, Piroskát a karmai közé kapta, és tüstént fel akarta falni. Piroska sikított. Persze nem azért, mert felfedezte a farkas nyilvánvaló vonzódását a másik nem ruhái iránt, hanem azért, mert a farkas szántsándékkal betolakodott az intim személyes zónájába.

Piroska kiáltását meghallotta egy faaprító (illetve az általa jobban kedvelt nevén egy farönkökre specializálódott műszaki szakember), aki éppen arra tévedt. Amikor benyitott a szobába, látta, hogy mi történik, és megpróbált közbelépni. De

amint felemelte a fejszóját, Piroska is és a farkas is abba hagyta a dulakodást.

- Mit képzelsz? - förmedt rá Piroska. - A faaprító csak pislogott, és megpróbált válaszolni, de egy hang sem jött ki a torkán. - Beront ide, mint valami Neander-völgyi, s az esze helyett a fejszójával gondolkodik! - háborodott fel még inkább Piroska. - Bárdolatlan hímsoviniszta! - folytatta. - Hogy feltételezheti, hogy férfiak segítségével a nők és a farkasok nem tudják megoldani saját problémáikat?!

Amikor a nagymama meghallotta Piroska szenvedélyes beszédét, kiugrott a farkas gyomrából, megragadta a favágó fejszóját, és lecsapta a farönkökre specializálódott műszaki szakember fejét. Ezután Piroskában, nagymamában és a farkasban fellobbantak a közösségi érzés lángjai. Elhatározták, hogy alternatív háztartást hoznak létre, mely kölcsönös tiszteleten és együttműködésen alapul, és boldogan éltek, amíg meg nem haltak.